

Διερεύνηση της κατανόησης θεμάτων ασφάλειας και κινδύνων στο διαδίκτυο από παιδιά
προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Παπαδάτου Αγγελική-Αθηνά (ΑΜ: 7567132200007)

Π.Μ.Σ. «Κυβερνοψυχολογία»

Τμήμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Διπλωματική Εργασία

Επόπτης/ρια: Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, Ράλλη Ασημίνα

Μάιος 2024

Τριμελής Επιτροπή:

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, κ. Ράλλη Ασημίνα

Αναπληρωτής Καθηγητής Γνωστικής Ψυχολογίας, κ. Πέτρος Ρούσσος.

Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας, κ. Αντωνία Παπαστυλιανού.

Σημείωμα συγγραφέα

Σε αυτό το σημείο η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο της παρούσας έρευνας είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Περίληψη

Η πλειονότητα των μελετών σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου από παιδιά έχει επικεντρωθεί κυρίως στις ηλικίες από 9 ετών και άνω. Ωστόσο, τα παιδιά αρχίζουν να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο σε όλο και μικρότερες ηλικίες, καθιστώντας απαραίτητη την έρευνα για τα παιδιά που ανήκουν σε αυτήν την ηλικιακή ομάδα. Σκοπός της έρευνας αυτής, ήταν η διερεύνηση της κατανόησης της έννοιας του διαδικτύου, των θεμάτων ασφάλειας αλλά και στρατηγικών διαχείρισης των κινδύνων από παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Επιπλέον, η παρούσα έρευνα μελέτησε και τις αντιλήψεις των γονέων που συμμετείχαν στην έρευνα τα παιδιά τους, σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους του διαδικτύου. Οι συμμετέχοντες ήταν 180 παιδιά, ηλικίας 5-6, 6-7 και 7-8 ετών και 180 γονείς των παιδιών της έρευνας. Από τα ευρήματα μας αποδεικνύεται, πως καθώς μεγαλώνουν τα παιδιά δείχνουν να έχουν καλύτερη επίγνωση θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων.

Επιπλέον, οι γονείς αναγνωρίζουν παρόμοιους κινδύνους σχεδόν σε όλες τις ηλικιακές ομάδες παιδιών, ενώ υποδεικνύουν μια τάση προσεκτικής και προληπτικής συμπεριφοράς απέναντι στα παιδιά τους. Τα αποτελέσματα αξιολογήθηκαν και συζητούνται με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία στον τομέα της διερεύνησης θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων στο διαδίκτυο.

Λέξεις- κλειδιά: κατανόηση κινδύνων, ασφάλεια, προσχολική και σχολική ηλικία, διαδίκτυο, γονείς, γονείς και ασφάλεια.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Πρόλογος.....	6
Εισαγωγή.....	7
Οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας σχετικά με τη κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου.....	9
Η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας στο διαδίκτυο από παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας	10
Οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας σχετικά με τις Στρατηγικές διαχείρισης των κινδύνων κατά τη χρήση του διαδικτύου.....	15
Οι αντιλήψεις των γονέων για θέματα ασφάλειας και κινδύνων στο διαδίκτυο...	16
Ερευνητικό κενό.....	17
Η παρούσα μελέτη.....	18
Ερευνητικοί στόχοι.....	18
Μέθοδος.....	19
Συμμετέχοντες.....	19
Εργαλεία συλλογής δεδομένων.....	21
Ημιδομημένη συνέντευξη.....	21
Ερωτηματολόγιο γονέων.....	24
Διαδικασία.....	25
Αποτελέσματα.....	26
Πως κατανοούν τα παιδιά την έννοια του διαδικτύου; Διαφοροποιείται η κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα των παιδιών ;.....	26

Διαφοροποιείται η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικία των παιδιών ;.....	35
Ποιες είναι οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο ;.....	58
Συζήτηση.....	66
Περιορισμοί.....	71
Μελλοντικές προτάσεις.....	71
Συμπεράσματα.....	72
Βιβλιογραφία.....	74
Παράρτημα 1.....	76
Παράρτημα 2.....	78
Παράρτημα 3.....	80
Παράρτημα 4.....	85

Πρόλογος

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας την επόπτρια καθηγήτρια μου κ. Ράλλη Ασημίνα καθώς και τη συμφοιτήτρια μου κ.Γκιόλια Ορσαλία για όλη την επιμονή, υπομονή και συνεργασία που είχαμε κατά τη διάρκεια αυτού του ταξιδιού.

Τέλος, ολοκληρώνοντας αυτό το κεφάλαιο θα ήθελα να παραθέσω κάποια λόγια του Paulo Coelho, τα οποία συχνά μου υπενθυμίζουν πως στη ζωή μπορείς να καταφέρεις πολλά αρκεί να είσαι έτοιμος να πολεμήσεις για αυτά.

«Αν σπρώξεις τον εαυτό σου μέχρι τα όρια του , τότε θα ανακαλύψεις ότι δεν υπάρχουν όρια...»

Εισαγωγή

Στη σημερινή ψηφιακή εποχή, το διαδίκτυο έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας μικρών και μεγάλων ανθρώπων, προσφέροντας τεράστιες ευκαιρίες για μάθηση, επικοινωνία αλλά και ψυχαγωγία. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια της πανδημίας του covid -19, οι κινητές συσκευές και τα ψηφιακά μέσα ήταν για πολλά παιδιά ανά τον κόσμο, το μόνο μέσο κοινωνικοποίησης τους. Πιο συγκεκριμένα, στην Ισπανία, φαίνεται πως κατά τη διάρκεια της πανδημίας και έπειτα αυξήθηκε ο χρόνος που αφιερώνεται στα ψηφιακά μέσα όπως οι κινητές συσκευές κατά 38% (Núñez-Gómez, 2021). Αυτά τα στοιχεία έρχονται σε συμφωνία με το συνεχές αυξανόμενο ενδιαφέρον της ακαδημαϊκής κοινότητας να ερευνήσει τις χρήσεις, τους κινδύνους, καθώς και τις απειλές των μικρών παιδιών παρόλο που βρίσκουμε τη λογοτεχνία πίσω σχεδόν μια δεκαετία (Livingstone, 2020).

Καθώς αυτά τα παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας, περιηγούνται όλο και περισσότερο στο τοπίο του διαδικτύου, είναι επιτακτική ανάγκη να διερευνηθεί η κατανόηση των θεμάτων ασφάλειας στο διαδίκτυο τη σημερινή εποχή, καθώς και να εντοπιστούν αποτελεσματικές στρατηγικές για την προώθηση της ψηφιακής τους ευημερίας. Κατά την επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώνεται πως οι περισσότερες έρευνες έχουν εστιάσει σε παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών, ενώ ελάχιστες έρευνες έχουν εστιάσει σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Όσον αφορά τους γονείς, φαίνεται πως, πολλοί γονείς ανησυχούν όταν βλέπουν τα παιδιά τους να συνδέονται στο διαδίκτυο όχι μόνο σε μικρότερες ηλικίες, αλλά, ακόμη και σε μεγαλύτερες καθώς ο κίνδυνος του διαδικτύου ελλοχεύει παντού. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι γονείς βρίσκονται σε δίλημμα σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά τους καθώς από τη μία πλευρά τα ενθαρρύνουν να χρησιμοποιούν τα ψηφιακά μέσα για εκπαιδευτικούς και

κοινωνικούς σκοπούς, ενώ από την άλλη προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν και να ελέγξουν πιθανές αρνητικές επιπτώσεις σε αυτά (E. Echeburua, 2009). Ο κίνδυνος κατανοείται ως την πιθανότητα μια ανθρώπινη ενέργεια ή άλλη περίσταση να συνεπάγεται με συνθήκες οι οποίες επηρεάζουν διάφορες πτυχές της ζωής ενός ανθρώπου στην οποία αποδίδουν αξία. Αυτή η έννοια είναι η πιο στενά συνδεδεμένη με το θέμα των κινδύνων του διαδικτύου (Aven, 2010). Οι γονείς μπορούν και αντιλαμβάνονται τους κινδύνους που υπάρχουν στο διαδίκτυο σχετικά με τα παιδιά τους αλλά με διαφορετικό τρόπο απ' ότι τα παιδιά τους, καθώς ο τρόπος τους είναι πιο αναλογικός σε σύγκριση με τη ψηφιακή γενιά των παιδιών τους. Με την απόκτηση γνώσεων σχετικά με τις αντιλήψεις των γονέων για τους διαδικτυακούς κινδύνους των παιδιών τους, αυτή η μελέτη μπορεί να βοηθήσει στον σχεδιασμό ορισμένων παρεμβάσεων και στρατηγικών γύρω από τη σωστή και ομαλή αντίληψη των παιδιών σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο.

Σκοπός αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι να μελετήσει πως παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, κατανοούν την έννοια του διαδικτύου, ζητήματα ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων στο διαδίκτυο αλλά και τις αντιλήψεις των γονέων τους, σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους του διαδικτύου.

Οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας σχετικά με τη κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου

Τα παιδιά ηλικίας 5 έως 8 ετών βρίσκονται σε ένα κρίσιμο στάδιο της γνωστικής ανάπτυξης, όπου αρχίζουν να εξερευνούν τον ψηφιακό κόσμο και να σχηματίζουν αντιλήψεις γύρω από την κατανόηση του Διαδικτυακού κόσμου. Στη σημερινή ψηφιακή εποχή, τα παιδιά μεγαλώνουν περιτριγυρισμένα από τη τεχνολογία, με το διαδίκτυο να παίζει κεντρικό ρόλο στη ζωή τους από μικρή ηλικία. Η κατανόηση της αντίληψης των παιδιών για το διαδίκτυο είναι

απαραίτητη για την υποστήριξη του ψηφιακού γραμματισμού, της ασφάλειας και της ευημερίας τους. Ενώ οι αντιλήψεις μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με παράγοντες όπως η ηλικία, αρκετά κοινά θέματα εμφανίζονται στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και αλληλοεπιδρούν με τον διαδικτυακό κόσμο.

Πιο συγκεκριμένα, για πολλά παιδιά το διαδίκτυο είναι ένας χώρος πληροφοριών και ψυχαγωγίας όπου μπορούν να μάθουν και να ψυχαγωγηθούν. Επιπλέον, τα παιδιά αντιλαμβάνονται το διαδίκτυο ως ένα μέρος όπου μπορούν να βρουν απαντήσεις στις ερωτήσεις τους, να ανακαλύψουν νέα ενδιαφέροντα κ.α. Ακόμη, πολλά παιδιά κατανοούν το διαδίκτυο ως ένα χώρο όπου μπορούν να παίξουν, να διασκεδάσουν, να μάθουν, να εξερευνήσουν αλλά και να κατανοήσουν το επικίνδυνο περιεχόμενο του διαδικτύου. Η παραπάνω έρευνα μελέτησε 500 μαθητές ηλικίας 6- 16 ετών και η συλλογή των δεδομένων έγινε ποιοτικά σε πραγματικό σχολικό πλαίσιο (Sorensen, 2005). Ωστόσο ελάχιστες είναι οι μελέτες που έχουν μελετήσει την κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας και συγκεκριμένα ηλικιών 5 και 8 ετών καθώς οι περισσότερες μελέτες δείχνουν περισσότερη προσοχή σε παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών. Μία από αυτές, πραγματοποιήθηκε σε 37 μαθητές νηπιαγωγείου, πρώτης δημοτικού και δευτέρας, όπου χρησιμοποιήθηκε μια τριμερής συνέντευξη αποτελούμενη από την επίγνωση ή κατανόηση των παιδιών στο διαδίκτυο, με το πόσο πολύ χρησιμοποιούσαν τα παιδιά το διαδίκτυο, καθώς και τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά στο διαδίκτυο, όπου ήταν παρόντες δύο ερευνητές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι πάνω από το 84% των παιδιών χρησιμοποιεί το διαδίκτυο, ενώ όταν ρωτήθηκαν με τι ασχολούνταν οι περισσότερες απαντήσεις είχαν να κάνουν με τα «παιχνίδια». Επιπλέον, το 78% των παιδιών απάντησε πως υπάρχουν μόνο καλές πτυχές του διαδικτύου, ενώ μόνο το 42% των παιδιών είπε ότι υπάρχουν άσχημα πράγματα, ενώ πάνω από τα μισά δεν γνώριζαν ποια ήταν αυτά τα άσχημα

πράγματα(55%). Κανένα παιδί δεν ανέφερε πως υπάρχει στο διαδίκτυο, οτιδήποτε σχετίζεται με αρπακτικά του Διαδικτύου, ακατάλληλο υλικό ή ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες.

Επίσης, άλλο ένα σημαντικό εύρημα είναι, πως το 75% των παιδιών ανέφεραν πως χρησιμοποίησαν μόνα τους το διαδίκτυο κάποια στιγμή, ενώ όταν τους ζητήθηκε να ψάξουν κάποια πληροφορία στο διαδίκτυο περίπου το 70% αναγνώρισε που μπορούν να το γράψουν και μόλις το 24% μπόρεσε το ψάξει αποτελεσματικά (Dodge, 2011).

Συμπερασματικά γίνεται αντιληπτό πως τα παιδιά ηλικίας 5 έως 8 ετών, βρίσκονται σε ένα κρίσιμο στάδιο της γνωστικής ανάπτυξης τους, όπου αρχίζουν να εξερευνούν τον ψηφιακό κόσμο και να σχηματίζουν αντιλήψεις σχετικά με το διαδίκτυο. Στη ψηφιακή εποχή, φαίνεται πως το διαδίκτυο αποτελεί κεντρικό στοιχείο της ζωής τους από μικρή ηλικία και γιαυτό τον λόγο η κατανόηση των αντιλήψεών τους κρίνεται απαραίτητη για την υποστήριξη του ψηφιακού γραμματισμού, της ασφάλειας και της ευημερίας τους κατά τη διαδικτυακή χρήση.

Η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας στο διαδίκτυο από παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας: ερευνητικά δεδομένα

Αναμφίβολα το διαδίκτυο είναι ιδιαιτέρως ελκυστικό για τα παιδιά νεαρής ηλικίας, καθώς είναι πιο επιρρεπείς σε νέες γνωριμίες και δραστηριότητες. Η έρευνα για τους διαδικτυακούς κινδύνους για τα παιδιά πρέπει να επαναλαμβάνεται συνεχώς λόγω της συνεχούς εξέλιξης των ψηφιακών μέσων. Λίγες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί σχετικά με την κατανόηση των κινδύνων στο διαδίκτυο από μικρά παιδιά κυρίως λόγω εστίασης των ερευνών σε μεγαλύτερα ηλικιακά φάσματα. Συγκεκριμένα, η κατανόηση των κινδύνων στο διαδίκτυο δείχνει να διαφέρουν σημαντικά ανά ηλικιακή ομάδα. Για παράδειγμα, παιδιά ηλικίας 3-5 ετών φαίνεται ότι δεν γνωρίζουν τους κινδύνους στο διαδίκτυο σε αντίθεση με παιδιά ηλικίας 6-9 ετών, τα

οποία έχουν έντονη επιθυμία για άμεση ανταμοιβή, πράγμα που τα οδηγεί στη λήψη άμεσων ρίσκων (Bond, 2018).

Ο διαδικτυακός κίνδυνος ορίζεται ως σύνολο σκόπιμων ή ακούσιων εμπειριών που αυξάνουν την πιθανότητα πρόκλησης βλάβης στον χρήστη του Διαδικτύου σε πολλούς και διάφορους τομείς της καθημερινότητας της ζωής του. Στις μέρες μας είναι αρκετά σημαντικό τα παιδιά να εξοικειωθούν και να αναγνωρίζουν τους κινδύνους και τις απειλές στο διαδίκτυο έτσι ώστε να μπορούν να τα αντιμετωπίσουν κατάλληλα.

Η μελέτη που πραγματοποιήθηκε από την Eu Kids Online (Eu kids online, 2020), εμφανίζει κάποιους πιθανούς κινδύνους στο διαδίκτυο για τις παραπάνω ηλικιακές ομάδες όπως εθισμός, σεξουαλικό περιεχόμενο, sexting (λήψη μηνυμάτων με σεξουαλικό περιεχόμενο), επιβλαβές περιεχόμενο, διαδικτυακή επιθετικότητα και εκφοβισμό.

Ένας ακόμη διαδικτυακός κίνδυνος έρχεται να προστεθεί για την συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, ο οποίος είναι η συνάντηση με άγνωστα άτομα μέσω του διαδικτύου. Σύμφωνα με έρευνες το 30% των παιδιών ηλικίας 9-16 ετών, έχουν συναντηθεί με τέτοιου είδους άτομα, καθώς η συνάντηση μαζί τους και η ευκαιρία για νέες φιλίες είναι ακόμη ένας τρόπος ευχαρίστησης και διασκέδασης. Αυτή η συνάντηση φυσικά και μπορεί να εξελιχθεί σε μια υπέροχη φιλία, ωστόσο υπάρχουν πολλές πιθανότητες το άλλο άτομο να έχει κρυφές ή ακόμη και παράνομες προθέσεις (Hasebrink, 2009).

Επίσης, τα παιχνίδια που περιέχουν βία έρχονται να προστεθούν και αυτά στους κινδύνους του διαδικτύου, καθώς πολλά από αυτά περιέχουν ακατάλληλο περιεχόμενο το οποίο επηρεάζει τη συναισθηματική τους ωρίμανση και ανάπτυξη ενώ ταυτόχρονα αυξάνουν τις επιθετικές ενέργειες και συμπεριφορές (Cunningham, 2016).

Το 2021 ενημερώθηκε πρόσφατα η λίστα με τους διαδικτυακούς κινδύνους που μπορεί να συναντήσει κάποιο παιδί κατά τη διάρκεια χρήσης του διαδικτύου και πρόσθεσαν κινδύνους όπως, ότι τα παιδιά εκτίθενται σε επιβλαβές ή/και επικίνδυνο περιεχόμενο, εάν βιώνουν ή αναγνωρίζονται από επιβλαβή επαφή, εάν είναι μάρτυρες δυνητικά επικίνδυνου ή επιβλαβούς περιεχομένου ή αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης (Livingstone, 2021).

Με την αυξημένη παρουσία τους στο διαδίκτυο, τα παιδιά αντιμετωπίζουν επίσης προβλήματα ιδιωτικότητας και ασφάλειας. Αυτά περιλαμβάνουν online παρακολούθηση και την ανάγκη διαχείρισης προσωπικών πληροφοριών όπως κωδικούς πρόσβασης (Montgomery, 2017). Όλοι οι χρήστες του Διαδικτύου αντιμετωπίζουν τέτοιες ανησυχίες (Dourish, 2003) ωστόσο, οι περισσότερες μελέτες σε νέους έχουν επικεντρωθεί σε εφήβους ή σε παιδιά ηλικίας 9 ετών και άνω (Livingstone, 2012). Αυτή η έλλειψη έρευνας σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας πιθανότατα οφείλεται στις υποθέσεις ότι αυτά τα παιδιά δεν συμμετέχουν σε δραστηριότητες που δημιουργούν σημαντικές ανησυχίες για την ιδιωτική ζωή και την ασφάλεια και ότι μπορεί να μην κατανοούν αυτές τις περίπλοκες έννοιες.

Η Chaudron (2015) προτείνει ότι πρέπει να μάθουμε περισσότερα για την κατανόηση του διαδικτύου από τα μικρότερα παιδιά. Ελάχιστες είναι και σε αυτό το σημείο οι μελέτες που διερευνούν πώς τα παιδιά κάτω των 9 ετών αντιλαμβάνονται τον κίνδυνο στο διαδίκτυο. Μέσω ομάδων εστίασης στην Αυστραλία, διαπίστωσαν ότι ενώ τα παιδιά ηλικίας 5-8 ετών μπορούσαν να αναγνωρίσουν διάφορες κατηγορίες κινδύνων, ένας αρκετά μεγάλος αριθμός δεν μπορούσε να αναγνωρίσει ορισμένες διαδικτυακές δραστηριότητες ως επικίνδυνες (Sorensen, 2005). Από την άλλη πλευρά, μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με παιδιά ηλικίας 7-11 ετών στον Καναδά, διαπίστωσαν ότι τα παιδιά αντιλαμβάνονται απειλές από συνομηλίκους, «κακά» μέσα

ενημέρωσης, «κακούς» αγνώστους και γονείς, ενώ οι γονείς αντιλαμβάνονται απειλές από τα μέσα ενημέρωσης (Zhang-Kennedy, 2017).

Μια ακόμη έρευνα που διεξήχθη εκείνη τη περίοδο σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (Dodge, 2011) όπου διαπιστώθηκε ότι το 97 % των παιδιών που ρωτήθηκαν χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο, ενώ τα περισσότερα από τα μισά παιδιά στη μελέτη τους (5-7 ετών) είχαν πολύ περιορισμένη κατανόηση των πιθανών κινδύνων του διαδικτύου.

Σε μια ακόμα πρόσφατη μελέτη του ευρωπαϊκού προγράμματος Eu Kids Online (Eu kids online, 2020) στην οποία συμμετείχαν παιδιά ηλικίας 9 – 17 ετών από 19 διαφορετικές χώρες μέσω ερωτηματολογίων διαπιστώθηκε ότι το 45 % των παιδιών στη Μάλτα ανέφερε πως έχει συμβεί κάτι στο διαδίκτυο το οποίο το ενόχλησε ενώ σχεδόν όλα τα παιδιά θεωρούν το ίδιο. Άλλο στοιχείο που εμφανίστηκε είναι ότι όσο αυξάνεται η ηλικία, τόσο αυξάνεται και η αρνητική εμπειρία που κατέχουν τα παιδιά στο διαδίκτυο. Επιπλέον, αυτά τα παιδιά που είπαν ότι έχουν μια αρνητική εμπειρία απάντησαν ότι αυτό συνέβαινε μερικές φορές και όχι συχνά. Επιπλέον ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό ανέφερε ότι είδαν σεξουαλικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο το οποίο αυτό φτάνει σε ποσοστό 50 % σε χώρες όπως η Σερβία και 21% στη Γαλλία. Τέλος, ένα στα τέσσερα παιδιά έχουν επικοινωνήσει διαδικτυακά με κάποιον στο διαδίκτυο χωρίς να τον έχουν γνωρίσει.

Φαίνεται πως ακόμη και σε περιπτώσεις που τα παιδιά κάτω των 9 ετών διδάχθηκαν πως να αναγνωρίζουν κινδύνους στο διαδίκτυο, τα ίδια παιδιά έδειξαν υψηλό βαθμό αφέλειας όταν δοκιμάστηκαν σε διάφορα περιβάλλοντα της πραγματικής ζωής. Δηλαδή, δεν μπόρεσαν να αναγνωρίσουν την ακατάλληλη επικοινωνία, τις αναξιόπιστες πληροφορίες και την αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών ως κινδύνους του διαδικτύου. Για παράδειγμα, σε ερώτηση που τέθηκε εάν θα πήγαιναν σε ένα πάρτι γενεθλίων ή για να παίξουν σε ένα πάρκο έπειτα από

πρόσκληση από κάποιον που γνώριζαν μόνο από το διαδίκτυο η απάντηση ήταν ναι. Τα ίδια αποτελέσματα επιβεβαιώθηκαν σε μια άλλη μελέτη με παιδιά ηλικίας 9 και 10 ετών, αποδεικνύοντας πως ακόμη και όταν τα παιδιά γνωρίζουν από κινδύνους σχετικά με το διαδίκτυο πολλά από αυτά δεν μπορούσαν να τα εφαρμόσουν με επιτυχία (Plowman, 2018) .

Η έρευνα της Lesley(2011) ήταν μια από τις πρώτες έρευνες που μελέτησε την κατανόηση της ασφάλειας που σχετίζεται με τη χρήση του Διαδικτύου από τα μικρά παιδιά και τις στρατηγικές διαχείρισης. Τα παιδιά απαντήσαν σε ερωτήσεις σχετικά με το τι θεωρούν επικίνδυνες αλληλεπιδράσεις ή υλικά τα οποία συνδέονται στο διαδίκτυο, ποιες στρατηγικές διαχείρισης θα χρησιμοποιούσαν εάν αντιμετώπιζαν αυτούς τους κινδύνους, αλλά και ποιος τους δίδαξε όσα ήξεραν. Επιπλέον, οι απαντήσεις σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης ήταν διαφορούμενες. Πιο συγκεκριμένα, όταν ρωτήθηκαν ευθέως τι θα έκαναν σε περίπτωση συγκεκριμένου κινδύνου, οι απαντήσεις των παιδιών αντικατόπτριζαν μεγάλο αριθμό κατάλληλων στρατηγικών διαχείρισης, σε αντίθεση με προηγούμενα ευρήματα ότι τα παιδιά δεν ξέρουν πώς να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις καταστάσεις. Τα ευρήματα συλλέχθηκαν από μόνο ένα σχολείο ωστόσο σε γενικό πλαίσιο ήταν συνεπή με προηγούμενα ευρήματα ότι δηλαδή τα μικρά παιδιά εκτίθενται ήδη σε διαδικτυακούς κινδύνους. Επιπλέον καθώς οι συνεντεύξεις ήταν ομαδικές αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υποτιμηθεί η ευαλωτότητα των παιδιών σχετικά με τους κινδύνους.

Σε μια ακόμη μελέτη (Eskelä-Haapanen, 2019) συμμετείχαν 30 παιδιά ηλικίας 7 έως 9 ετών τα οποία το 80% των παιδιών εξέφρασαν τις αμφιβολίες τους σχετικά με την αξιοπιστία των πληροφοριών στο διαδίκτυο με διάφορους τρόπους, ενώ το 10% θεωρεί πως η αξιοπιστία των πληροφοριών συνοδεύεται με ψευδείς πληροφορίες κάτι που έρχεται σε αντίθεση με

προηγούμενες έρευνες οι οποίες διαπίστωσαν ότι παιδιά ηλικίας 7-9 ετών πιστεύουν ότι όλες οι πληροφορίες στο διαδίκτυο είναι αξιόπιστες.

Συμπερασματικά, ενώ υπάρχουν αρκετές μελέτες σε μεγαλύτερα παιδιά σχολικής και εφηβικής ηλικίας σχετικά με την κατανόηση θεμάτων ασφάλεια και κινδύνων στο διαδίκτυο περιορισμένη έρευνα έχει επικεντρωθεί ειδικά σε μικρότερα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας.

Οι αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης των κινδύνων κατά τη χρήση του διαδικτύου.

Περιορισμένη είναι επίσης η βιβλιογραφία σχετικά και με τις στρατηγικές διαχείρισης κινδύνων στο διαδίκτυο. Μια από τις λιγοστές έρευνες που έχει εξετάσει και τις στρατηγικές διαχείρισης των διαδικτυακών κινδύνων για παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας είναι αυτή της Lesley(2011) η οποία αναφέρθηκε προηγουμένως. Στη συγκεκριμένη έρευνα βρέθηκε ότι οι περισσότερες απαντήσεις σχετικά με τη διαχείριση κινδύνων στο διαδίκτυο αντικατόπτριζαν τις κατάλληλες στρατηγικές διαχείρισης στο διαδίκτυο όπως ενημέρωση, κλείσιμο συσκευής ή αποφυγή κάποιου επεισοδίου. Ακολούθησαν η ακατάλληλη συμπεριφορά όπως π.χ ξυλοδαρμό ανθρώπων ή ακόμα και αντικειμένων ενώ πολύ λίγες απαντήσεις αφορούσαν τις στρατηγικές πρόληψης και προληπτική συμπεριφορά. Αυτό το κενό στη βιβλιογραφία υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα για την καλύτερη κατανόηση του τρόπου προώθησης της ασφάλειας στο διαδίκτυο για παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Οι αντιλήψεις των γονέων για θέματα ασφάλειας και κινδύνων στο διαδίκτυο

Λόγω των ραγδαίων αλλαγών γύρω από τη τεχνολογία, οι γονείς πολλές φορές μένουν πίσω από τα παιδιά τους σχετικά με τις γνώσεις τους για την ασφάλεια και τους κινδύνους του διαδικτύου, πράγμα που μπορεί να ελλοχεύει πολλούς και διαφορετικούς κινδύνους κατά τη

χρήση του διαδικτύου των παιδιών τους. Φαίνεται πως οι γονείς αντιλαμβάνονται ως κινδύνους περισσότερο ότι έχει να κάνει με την ιδιωτικότητα στο διαδίκτυο αλλά και την εικονική ή μη επαφή με αγνώστους (Martínez, 2020). Επιπλέον, εμφανίζεται πως μία από τις κύριες ανησυχίες για τους γονείς είναι η έκθεση σε ακατάλληλο περιεχόμενο. Μελέτες (Livingstone, 2008) έχουν επισημάνει τις ανησυχίες των γονέων σχετικά με το ότι τα παιδιά τους μπορούν να πέσουν πάνω σε βίαιο, πορνογραφικό ή άλλο επιβλαβές υλικό κατά την περιήγησή τους στο Διαδίκτυο. Αυτός ο φόβος επιδεινώνεται από την ευκολία με την οποία τα παιδιά μπορούν να έχουν πρόσβαση σε τέτοιο περιεχόμενο, συχνά ακούσια, παρά τις προσπάθειες των γονέων να εφαρμόσουν στρατηγικές διαχείρισης. Ακόμη, ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι μια άλλη σημαντική ανησυχία για τους γονείς. Επιπλέον, έχει διαπιστωθεί ότι οι γονείς ανησυχούν όλο και περισσότερο για τον ψυχολογικό αντίκτυπο της διαδικτυακής παρενόχλησης και του κοινωνικού αποκλεισμού στα παιδιά τους (Wonsun, 2017). Η ανωνυμία που παρέχει το διαδίκτυο μπορεί να επιδεινώσει το πρόβλημα, καθιστώντας δύσκολη την παρακολούθηση και την αποτελεσματική παρέμβαση των γονέων ενώ από την άλλη πλευρά ο εθισμός που μπορεί να εμφανιστεί κατά τη χρήση των ψηφιακών συσκευών μπορεί να έχει αντίκτυπο στη συμπεριφορά και στις σχέσεις των παιδιών τους (Maćkowiak, 2023).

Ωστόσο, μέχρι σήμερα, περιορισμένη έρευνα έχει ασχοληθεί ειδικά με τις αντιλήψεις των γονέων για την ασφάλεια και τους κινδύνους του Διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Αυτό το κενό αποτελεί ευκαιρία για περαιτέρω διερεύνηση των μοναδικών προκλήσεων και ανησυχιών που αντιμετωπίζουν οι γονείς μικρών παιδιών για την πλοήγηση στο ψηφιακό τοπίο και την προώθηση της ασφαλούς χρήσης του Διαδικτύου.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία προκύπτει ότι λίγες είναι οι έρευνες σχετικά και με τις αντιλήψεις των γονέων για την ασφάλεια και τους κινδύνους του διαδικτύου των παιδιών τους.

Ερευνητικό κενό

Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας παρατηρείται πως όσο αφορά την κατανόηση των παιδιών σχετικά με την έννοια του διαδικτύου, έχουν πραγματοποιηθεί λίγες σχετικές έρευνες στις μικρότερες ηλικίες παιδιών και συγκεκριμένα στα παιδιά 5-8 ετών, ενώ εξίσου το ίδιο παρατηρείται και στο θέμα των αντιλήψεων της ασφάλειας και των στρατηγικών διαχείρισης των κινδύνων του διαδικτύου σε παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

Σχετικά με τους γονείς, παρόλο που έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες σχετικά με την αντίληψη τους για την διαδικτυακή ασφάλεια και τους κινδύνους των παιδιών τους σε μεγαλύτερες ηλικίες και συγκεκριμένα άνω των 9 ετών, δεν συνέβη το ίδιο και για τους γονείς παιδιών ηλικίας 5-8 ετών καθώς δεν εμφανίζονται έρευνες που να μελετούν αυτές τις ηλικίες.

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως στην Ελλάδα δεν έχει πραγματοποιηθεί παρόμοια έρευνα που να μελετάει τα παραπάνω ζητήματα σε μικρά παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας 5- 8 ετών.

Η Παρούσα Μελέτη

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν:

(α) η διερεύνηση της κατανόησης της έννοιας του διαδικτύου, καθώς και θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων στο διαδίκτυο από παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας από 5 έως 8 ετών καθώς και

β) η διερεύνηση των αντιλήψεων των γονέων που συμμετείχαν τα παιδιά τους στην έρευνα σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο.

Τα ερευνητικά ερωτήματα ήταν τα παρακάτω:

1^ο ερευνητικό ερώτημα: Πως κατανοούν τα παιδιά την έννοια του διαδικτύου; Διαφοροποιείται η κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα των παιδιών;

Υπόθεση 1^η

Αναμένεται ότι η κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου θα διαφοροποιείται σε σχέση με την ηλικία, με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν καλύτερη κατανόηση σε σχέση με τα μικρότερα παιδιά.

2^ο ερευνητικό ερώτημα: Διαφοροποιείται η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικία των παιδιών;

Υπόθεση 2^η

Αναμένεται ότι η κατανόηση για θέματα ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων του διαδικτύου θα διαφοροποιείται σε σχέση με την ηλικία με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν καλύτερη κατανόηση σε σχέση με τα μικρότερα.

3^ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο ;

Υπόθεση 3^η

Αναμένεται ότι γνωρίζουν οι γονείς σχετικά με τα θέματα ασφάλειας και κινδύνων της ηλικιακής ομάδας παιδιών, 5-8 ετών, στο διαδίκτυο.

Μέθοδος

Συμμετέχοντες

Παιδιά

Οι συμμετέχοντες παιδιά ήταν 180 παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, από τα οποία 89 ήταν κορίτσια και 91 αγόρια. Συμμετείχαν 60 παιδιά Νηπιαγωγείου ($M=5,49, T.A=.27$), 60 παιδιά πρώτης δημοτικού ($M=6,45, T.A=.31$) και 60 παιδιά δευτέρας δημοτικού ($M=7,46, T.A=.29$). Το δείγμα προήλθε τυχαία από έξι Νηπιαγωγεία και τέσσερα δημοτικά σχολεία της Αττικής και της Ζακύνθου αντίστοιχα. Αναλυτικά η ηλικία και το φύλο των παιδιών παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1

Ηλικία και φύλο παιδιών που συμμετείχαν στην έρευνα.

	Κορίτσι		Αγόρι		Σύνολο
	N	%	N	%	
Παιδιά	89	49,44%	91	50,56%	180
Ηλικία					
5-6 ετών	26	43,3%	34	56,7%	60
6-7 ετών	33	55,0%	27	45,0%	60
7-8 ετών	30	50,0%	30	50,0%	60

Γονείς

Το δείγμα αποτελούνταν από τους γονείς των παιδιών που έλαβαν μέρος στην έρευνα ($N=180$), από περιοχές της Αττικής και της Ζακύνθου. Στην έρευνα συμμετείχαν 145 μητέρες από τις οποίες οι περισσότερες ήταν ηλικίας 31-40 ετών και 35 πατέρες ηλικίας 41-50 ετών (Πίνακας 2).

Πίνακας 2*Ηλικία γονέων*

Ηλικία Γονέων					
	Μητέρα		Πατέρας		Σύνολο
	N	%	N	%	
Γονείς	145	80,6	35	19,4	357
Ηλικία					
20-30 ετών	13	7,2	6	3,4	19
31-40 ετών	97	53,9	69	39,0	166
41-50 ετών	66	36,7	84	47,5	150
51-60 ετών	4	2,2	18	10,2	22

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν οι μητέρες των παιδιών με πανεπιστημιακή εκπαίδευση (Πίνακας 3).

Πίνακας 3*Μορφωτικό επίπεδο γονέων*

Μορφωτικό επίπεδο γονέων					
	Μητέρα		Πατέρας		Σύνολο
	N	%	N	%	
Απόφοιτος/η Δημοτικού	2	1,1	3	1,7	5
Απόφοιτος/η Γυμνασίου	4	2,2	12	6,8	16
Απόφοιτος/η Λυκείου	49	27,4	68	38,4	117
Απόφοιτος/η ΤΕΙ	32	17,9	30	16,9	62
Απόφοιτος/η ΑΕΙ/ΑΤΕΙ	51	28,5	35	19,8	86
Μεταπτυχιακές Σπουδές	36	20,1	24	13,6	60
Διδακτορικές Σπουδές	5	2,8	5	2,8	10

Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Ημιδομημένη συνέντευξη παιδιών

Η επιλογή των ερωτήσεων βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στη μελέτη της Lesley (2011), αλλά προστέθηκαν και νέα ερωτήματα. Προηγήθηκε πιλοτική έρευνα. Με βάση τις απαντήσεις διαμορφώθηκαν κάποιες ερωτήσεις ή/και αντικαταστάθηκαν κάποιες λέξεις όπως ενδεικτικά, «είναι εντάξει» με τις λέξεις «είναι ασφαλές». Η πιλοτική έρευνα είχε ως στόχο τη δοκιμή της διαδικασίας συνέντευξης, τη βελτίωση του πρωτοκόλλου αλλά και τη σωστή κατανόηση των ερωτήσεων προς τους συμμετέχοντες.

Η ημιδομημένη συνέντευξη των παιδιών περιελάμβανε 15 ερωτήσεις από τις οποίες 1 ήταν ανοιχτού τύπου «*Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο στο ίντερνετ*» η οποία σχετίζεται με τις στρατηγικές διαχείρισης του διαδικτύου και 14 κλειστού τύπου οι οποίες αναφέρονται αναλυτικά παρακάτω. Οι ερωτήσεις της ημιδομημένης συνέντευξης για τα παιδιά εντάσσονταν σε τρεις ενότητες :α) ερωτήσεις σχετικά με την κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου β)ερωτήσεις σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο και γ) ερώτηση σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης των κινδύνων του διαδικτύου.

Ερωτήσεις σχετικά με την κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει ερωτήσεις οι οποίες είχαν ως στόχο να χαρτογραφήσουν την κατανόηση των παιδιών σχετικά με το διαδίκτυο. Στην ενότητα περιλαμβάνονταν 7 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου στις οποίες στα παιδιά ζητούνταν να απαντήσουν αρχικά με ναι ή όχι και μετά να αιτιολογήσουν την απάντησή τους και ήταν οι παρακάτω:

(1)«*Υπάρχει κάτι μέσα στο ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να υπάρχει ; (Ναι/Όχι) Αν ναι τι είναι αυτό;*»

(2) «Έχεις δει πράγματα στο ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν έπρεπε να τα δεις; (Ναι/Όχι) Αν ναι τι είναι αυτό;»

(3) «Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο διαδίκτυο; (Ναι/Όχι) Αν ναι/Αν όχι τι είναι αυτό;»

Επίσης υπήρχαν στην ίδια ενότητα άλλες τέσσερις ερωτήσεις για την κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου που ήταν οι παρακάτω:

(1) «Από που έμαθες αυτά που ξέρεις για το Ίντερνετ; (τα έμαθα μόνος μου, γονείς, αδέρφια κάτω των 18 ετών, δάσκαλος, φίλοι άνω των 18 ετών, συγγενείς-ξαδέρφια-παππούς-γιαγιά-θείοι-θείες)»,

(2) «Νομίζεις ότι πρέπει να είναι κάποιος μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το Ίντερνετ; (Ναι/Όχι)»,

(3) «Αν ναι, ποιος νομίζεις ότι θα πρέπει να είναι μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το Ίντερνετ; (γονείς, αδέρφια κάτω των 18 ετών, συγγενείς-ξαδέρφια-παππούς-γιαγιά-θείοι-θείες, άλλο, δεν ξέρω)»

(4) «Χρησιμοποιείς το Ίντερνετ για να ψάξεις κάτι ; (Ναι/Όχι)»

Ερωτήσεις σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο

Στην ενότητα αυτή, τα παιδιά κλήθηκαν να απαντήσουν σε επτά ερωτήσεις κλειστού τύπου (Ναι/Όχι) σχετικά με την ασφάλεια. Η καταγραφή των απαντήσεων έγινε με τη συνοδεία πράσινων(Ναι) και κόκκινων (Όχι) αυτοκόλλητων . Σε όλες τις ερωτήσεις ζητούνταν στα παιδιά να αιτιολογήσουν την απάντησή τους.

Οι ερωτήσεις ήταν οι παρακάτω: (1)«Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνος σου το ίντερνετ;»,

(2) «Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες το όνομά σου στο ίντερνετ;»

(3)«Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ;»,

(4)«Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου, στο Ίντερνετ;»,

(5) «Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/μόνοι, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας ;»

(6) «Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;»,

(7) «Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις;»

Ερώτηση σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης πιθανών κινδύνων στο διαδίκτυο

Τα παιδιά ερωτήθηκαν μια τελευταία ανοιχτού τύπου ερώτηση σχετικά με τη διαχείριση πιθανών κινδύνων στο διαδίκτυο «Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο στο ίντερνετ;»

Ερωτηματολόγιο γονέων σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο

Το ερωτηματολόγιο των γονέων αποτελούνταν από 16 κλειστού τύπου ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αυτές ταξινομούνται σε τρεις βασικούς άξονες:

α) δημογραφικά στοιχεία τα οποία αποτελούνται από οχτώ ερωτήσεις κλειστού τύπου:(1)«τόπος διαμονής» (2) «ηλικία πατέρα» (3) «ηλικία μητέρας» (4) «μορφωτικό επίπεδο μητέρας»(5) «μορφωτικό επίπεδο πατέρα» (6) «ημερομηνία γέννησης παιδιού» (7) «φύλο»(8) «συμμετέχοντες»

β)ερωτήσεις σε σχέση με την ασφάλεια όπου αποτελούνται από πέντε κλειστού τύπου ερωτήσεις:

(1)«Επιτρέπετε στο παιδί σας να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο;

(Ναι/ Όχι, μόνο με επίβλεψη)»,

(2)«Πως παρακολουθείτε τις δραστηριότητες των παιδιών σας στο διαδίκτυο;

(μέσω γονικού ελέγχου, μέσω συστήματος φιλτραρίσματος, άλλο, δεν τις παρακολουθώ)»,

(3) «Μιλάτε στο παιδί σας για την ασφάλεια στο διαδίκτυο; (Ναι/Όχι)»

(4) «Πόσο συχνά; (πολύ συχνά, συχνά, μερικές φορές, σπάνια, καθόλου)», και τέλος

(5) «Έχετε παρακολουθήσει σεμινάριο σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο; (1 φορά, 2 φορές, 3 ή περισσότερες, δεν γνωρίζω).»

γ) Οι ερωτήσεις για τους κινδύνους στο διαδίκτυο αποτελούνται εξίσου από τρεις κλειστού τύπου ερωτήσεις:

(1)«Ποιοι θεωρείται ότι είναι οι πιθανοί κίνδυνοι του διαδικτύου;» (εθισμός, αποξένωση, υποκλοπή προσωπικών στοιχείων, βίαιο περιεχόμενο, παιδική πορνογραφία, βίαια παιχνίδια που επιφέρουν επιβλαβείς συμπεριφορές, εκφοβισμός, άλλο, δεν υπάρχουν κίνδυνοι)»

(2) «Πως εξηγείται στο παιδί σας την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο ;(μέσω κοινής χρήσης του διαδικτύου, μέσω ενημέρωσης των κινδύνων του διαδικτύου, άλλο)» καθώς και

(3)«Πόσο σίγουροι αισθάνεστε για την ικανότητά σας να καθοδηγείται το παιδί σας ώστε να διαχειρίζεται σωστά το διαδίκτυο; (2= απόλυτα σίγουρος/η, 1= αρκετά σίγουρος/η, 0= καθόλου σίγουρος/η)».

Διαδικασία

Πριν ξεκινήσει η διαδικασία συλλογής των δεδομένων, η έρευνα πήρε άδεια από την Επιτροπή Δεοντολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, με ημερομηνία έγκρισης 22-09-2023. Στην συνέχεια, η ερευνήτρια ήρθε σε επικοινωνία με τρία νηπιαγωγεία και δύο δημοτικά σχολεία στην νότια Αττική, ενώ με αντίστοιχα σχολεία επικοινωνήσε μια άλλη ερευνήτρια της ομάδας στην Ζάκυνθο. Οι διευθυντές ενημερώθηκαν για τον σκοπό της έρευνας εγγράφως (Παράρτημα 1). Μετά την έγκριση των σχολείων ,δόθηκαν στους μαθητές του νηπίου, της πρώτης και δευτέρας δημοτικού έντυπα συγκατάθεσης για τους γονείς (Παράρτημα 2) και το ερωτηματολόγιο με τα δημογραφικά στοιχεία και πληροφορίες

σχετικά με την χρήση του διαδικτύου από τα παιδιά τους. Η συλλογή των δεδομένων ξεκινούσε, όταν το παιδί θα επέστρεφε το ερωτηματολόγιο συμπληρωμένο και με την συγκατάθεση του ενός από τους δύο γονέα.

Η συμμετοχή στην έρευνα ήταν εθελοντική, χωρίς να δοθεί κάποιου είδους αμοιβής και οι γονείς μπορούσαν να επικοινωνήσουν με την ερευνήτρια για τυχόν απορίες. Η συμμετοχή τόσο των γονέων όσο και των παιδιών μπορούσε να αποσυρθεί ανά πάσα ώρα.

Στην έρευνα αυτή διασφαλίστηκε η ανωνυμία και το απόρρητο των απαντήσεων των συμμετεχόντων, καθώς τα ερωτηματολόγια και οι συγκαταθέσεις των γονέων δίνονταν στους συμμετέχοντες προσωπικά και επιστρέφονταν μόνο στην ερευνήτρια και είχε έναν μοναδικό κωδικό. Για την συλλογή των δεδομένων, όσον αφορά τα παιδιά, λόγω του νεαρού της ηλικίας τους, διενεργήθηκαν ατομικές συνεντεύξεις, διάρκειας 20-25 λεπτών, σε ήσυχο χώρο του σχολείου, εκτός τάξης, ώστε να είναι όσο πιο συγκεντρωμένα γίνονταν στις ερωτήσεις. Η διαδικασία συλλογής δεδομένων διήρκησε από τον Νοέμβριο 2023 έως τον Ιανουάριο 2024. Οι γονείς συμπλήρωσαν ατομικά το ερωτηματολόγιο, στον δικό τους χρόνο και χώρο.

Αποτελέσματα

Πως κατανοούν τα παιδιά την έννοια του διαδικτύου; Διαφοροποιείται η κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα των παιδιών ;

Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και αναλύθηκαν για να απαντηθεί το παραπάνω ερευνητικό ερώτημα ήταν ποιοτικά και ποσοτικά.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των παιδιών στις κλειστού τύπου ερωτήσεις που απαντώνται με Ναι ή όχι σε σχέση με την κατανόηση του διαδικτύου. Σε σχέση με την ερώτηση «Χρησιμοποιείς το ίντερνετ για να ψάξεις κάτι;» βλέπουμε πως καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν από

την ηλικία των 5 έως 8 ετών, αυξάνεται σταδιακά η χρήση του διαδικτύου για αναζήτηση πληροφοριών με το ποσοστό να αυξάνεται στο 63,3%. Στην ερώτηση *«Νομίζεις ότι πρέπει να είναι κάποιος μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το ίντερνετ;»* ενώ παρατηρείται μια μικρή μείωση στις αντιλήψεις των παιδιών ότι χρειάζονται επίβλεψη από 5-6 ετών όπου το ποσοστό ανέρχεται σε 83,3%, στη συνέχεια, σταθεροποιείται στο 76,7% τόσο για τα παιδιά 6-7 όσο και για τα 7-8 ετών. Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά την ύπαρξη του ακατάλληλου περιεχομένου στο διαδίκτυο φαίνεται πως οι απόψεις των παιδιών είναι κοινές σε όλες τις ηλικίες με πολύ μικρή διαφορά, ενώ οι απαντήσεις των παιδιών στην αμέσως επόμενη ερώτηση που έχει να κάνει με *«Έχεις δει πράγματα στο ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν θα έπρεπε να δεις;»* φαίνεται ότι όσο μεγαλώνουν τα παιδιά, τόσο μεγαλώνει και ο κίνδυνος να αντιμετωπίσουν κινδύνους στο διαδίκτυο όπου το ποσοστό φτάνει στο 45,0%, καθώς η μεγαλύτερη ηλικιακή μας ομάδα δείχνει πως έχει το μεγαλύτερο ποσοστό με διαφορά από τις άλλες ομάδες. Αντιθέτως, η εμπιστοσύνη ως προς το διαδίκτυο σχετικά με τις πληροφορίες του, φαίνεται να μειώνεται ανά ηλικία καθώς για τα παιδιά ηλικίας 5-6 ετών το ποσοστό ανέρχεται στο 55,0% ενώ όσο μεγαλώνουν τα παιδιά, τόσο μειώνονται και οι απαντήσεις τους με ποσοστό 38,3%.

Πίνακας 4

Απαντήσεις παιδιών στις ερωτήσεις σχετικά με την κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου

Ερωτήσεις	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών
	N %	N %	N %
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Χρησιμοποιείς το ίντερνετ για να ψάξεις κάτι;	36 (60%)	37 (61,7%)	38 (63,3%)
Νομίζεις ότι πρέπει να είναι κάποιος μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το Ίντερνετ ;	50 (83,3%)	46 (76,7%)	46 (76,7%)
Υπάρχει κάτι μέσα στο ίντερνετ το οποίο δεν θα έπρεπε να υπάρχει;	36 (60%)	34 (58,1%)	42 (71,7%)
Έχεις δει πράγματα στο ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν έπρεπε να τα δεις ;	27 (45,0%)	29 (48,3%)	31 (51,7%)
Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ;	33 (55,0%)	24 (39,9%)	23 (38,3%)

Στον Πίνακα5 παρουσιάζονται οι περιγραφές των παιδιών στην ερώτηση «Υπάρχει κάτι μέσα στο Ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να υπάρχει;» όπως προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων τους. Όπως φαίνεται τα παιδιά συνολικά απάντησαν ότι αυτά που υπάρχουν μέσα στο Ίντερνετ και δεν θα έπρεπε να υπάρχουν είναι (α)επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο, (β) διάφορα είδη παιχνιδιών και (γ) επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο.

Πίνακας 5

Ποιοτική ανάλυση των περιγραφών των παιδιών που απάντησαν θετικά στη ερώτηση «Υπάρχει κάτι μέσα στο Ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να υπάρχει;»

Απαντήσεις	Περιγραφή	Παραδείγματα
Επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο	Το παιδί πιστεύει ότι μέσα στο ίντερνετ υπάρχει επικίνδυνο περιεχόμενο	<i>Τα κακά παιδικά με βίες και τέτοια-τρομακτικά πράγματα, παιδική πορνογραφία</i>
Διάφορα είδη παιχνιδιών	Το παιδί πιστεύει ότι μέσα στο ίντερνετ υπάρχουν διάφορα είδη παιχνιδιών	<i>Κοριτσιίστικα παιχνίδια, muppet show, ηgranny</i>
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	Το παιδί θεωρεί ότι υπάρχουν επικίνδυνες συμπεριφορές στο διαδίκτυο αλλά και άνθρωποι	<i>Κακοί άνθρωποι – κακοί άνθρωποι που σκοτώνουν, Ψεύτες – κάποιιοι που παίρνουν λεφτά</i>
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	<i>Κάποια πράγματα πρέπει να τα πατάω και δεν τα ξέρω διαφημίσεις, τα λαϊκ.,</i>
Δεν ξέρω	Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	<i>Δεν ξέρω</i>

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ποιοτική κωδικοποίηση των θετικών απαντήσεων των παιδιών για την ερώτηση «Υπάρχει κάτι μέσα στο Ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να υπάρχει;» πραγματοποιήθηκε περαιτέρω ποσοτική ανάλυση οποία παρουσιάζεται στον πίνακα 6. Όπως φαίνεται η μικρότερη ηλικιακή ομάδα (5-6 ετών) αναφέρει τις «επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και ανθρώπους στο διαδίκτυο» με ποσοστό 10,1% ενώ ταυτόχρονα σημαντικό είναι το ποσοστό 13,1% που εμφανίζεται στις απαντήσεις τους «δεν ξέρω» κάτι που δείχνει υψηλή αβεβαιότητα. Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν (6-7 ετών) αυξάνεται το ποσοστό (18,3%) που πιστεύει ότι υπάρχει «επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο», ενώ τα παιδιά στη

μεγαλύτερη ηλικιακή μας ομάδα (7-8 ετών) φαίνεται ότι ανησυχούν σχετικά με τα «είδη των διαφόρων παιχνιδιών» που υπάρχουν στο διαδίκτυο όπου το ποσοστό φτάνει στο 40% αλλά και για το «επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο» όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Πίνακας 6

Περιγραφικά δεδομένα των θετικών απαντήσεων των παιδιών στην ερώτηση «Υπάρχει κάτι μέσα στο διαδίκτυο το οποίο δεν θα έπρεπε να υπάρχει;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	σύνολο
Απαντήσεις	N	N	N	112
	%	%	%	
Επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο	6 (10,1%)	11 (18,3%)	11 (18,3%)	28
Διάφορα είδη παιχνιδιών	6 (10%)	7 (11,7%)	24 (40,0%)	37
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	13 (21,7%)	10 (16,6%)	6 (10%)	31
Δεν ξέρω	8 (13,4%)	5 (8,3%)	1 (1,7%)	14
Άλλο	3 (6,7%)	1 (1,7%)	0 (0%)	4

Στη συνέχεια, τα παιδιά ρωτήθηκαν να περιγράψουν (στην περίπτωση που έχουν δει) τι είδους πράγματα είδαν στο ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να δουν. Οι απαντήσεις των παιδιών της παραπάνω ερώτησης κωδικοποιήθηκαν σε πέντε κατηγορίες οι οποίες περιγράφονται παρακάτω στον πίνακα 7. Όπως φαίνεται οι κατηγορίες ήταν (1) «σεξουαλικά ρητά ή/και προκλητικές εικόνες» (2) «επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο» (3) «διάφορα είδη παιχνιδιών» (4) «δεν ξέρω», (5) «άλλο»

Πίνακας 7

Ποιοτική ανάλυση των περιγραφών των παιδιών που απάντησαν θετικά στην ερώτηση «Έχεις δει πράγματα στο Ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν έπρεπε να τα δεις; Αν ναι τι;»

Απαντήσεις	Περιγραφή	Παραδείγματα
Σεξουαλικά ρητά ή/και προκλητικές εικόνες	Το παιδί δηλώνει πως έχει δει σεξουαλικά ρητά ή προκλητικές εικόνες στο διαδίκτυο	<i>Έχω δει μια κοπέλα που δεν ήταν ντυμένη και ο μπαμπά μου έκλεισε τα μάτια, φωτογραφία κάποιου άλλου</i>
Επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο	Το παιδί δηλώνει πως έχει δει επικίνδυνο ή και προκλητικό περιεχόμενο	<i>Κάποιος που πολεμάει, σκοτωμούς, όπλα να σκοτώνουν ζώα ή ανθρώπους</i>
Διάφορα είδη παιχνιδιών	Το παιδί δηλώνει πως έχει δει διάφορα παιχνίδια στο διαδίκτυο	<i>Παιχνίδι με κατσίκια που ορμάει σε ανθρώπους, grappu, παιχνίδια με τέρατα</i>
Δεν ξέρω	Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	<i>Δεν ξέρω</i>
Άλλο	Άσχετες απαντήσεις	<i>Π.χ μου έχουν πει, δεν ξέρω τι</i>

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ποιοτική κωδικοποίηση στον

Πίνακα 7. παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών σε κάθε κατηγορία σε σχέση με την ηλικία. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 8, η μικρότερη ηλικιακή ομάδα (5-6 ετών) δηλώνει σε ένα αρκετά υψηλό ποσοστό ότι έχει δει «επικίνδυνο ή τρομακτικό περιεχόμενο», ενώ η αμέσως μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα (6-7 ετών) παρουσιάζει αξιοσημείωτη μείωση των απαντήσεων στην ίδια κατηγορία «επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο», υποδηλώνοντας μάλλον, καλύτερη επίβλεψη περιεχομένου. Αξίζει να σημειωθεί ότι ένα μικρό ποσοστό παιδιών και στην ηλικία των 5-6 ετών και στην ηλικία των 7-8 ετών έδωσαν απαντήσεις μη σχετικές με την ερώτηση .

Πίνακας 8

Περιγραφικά δεδομένα των παιδιών που απάντησαν θετικά στην ερώτηση «Έχεις δει πράγματα στο Ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν έπρεπε να τα δεις; Αν ναι τι;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
Απαντήσεις	N	N	N	50
	%	%	%	
Επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο	17 (28,3%)	2 (3,3%)	4 (6,7%)	20
Διάφορα είδη παιχνιδιών	1 (1,7%)	5 (8,3%)	2 (3,3%)	8
Σεξουαλικά ρητά ή/και προκλητικές εικόνες	4 (6,7%)	2 (3,3%)	4 (6,7%)	10
Δεν ξέρω	1 (1,7%)	0 (0%)	2 (3,3%)	3
Άλλο	4 (6,7%)	1 (1,7%)	4 (6,7%)	9

Στον παρακάτω Πίνακα 9. καταγράφονται οι αιτιολογίες των παιδιών που απάντησαν θετικά στην ερώτηση «Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ;» γιατί; Οι αιτιολογίες χωρίζονται σε 6 κατηγορίες οι οποίες είναι (1) «ευχάριστο περιεχόμενο»(2) «αίσθημα ασφάλειας σε γνώριμες καταστάσεις ή και συσκευές» (3)Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα» (4) «ψευδές περιεχόμενο» (5) «δεν ξέρω» (6) «άλλο».

Πίνακας 9

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογήσεων των παιδιών που απάντησαν θετικά και αρνητικά στην ερώτηση: «Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ ;»

Απαντήσεις	Περιγραφή	Παραδείγματα
Ευχάριστο περιεχόμενο	(Ναι):Το παιδί δηλώνει πως είναι αλήθεια ότι βλέπουμε ή ακούμε στο ίντερνετ γιατί θεωρεί πως το περιεχόμενο που περιλαμβάνει είναι ευχάριστο	(Ναι):Είναι ωραίο να βλέπεις βίντεο, λένε ωραία και αστεία πράγματα
Αίσθημα ασφάλειας σε γνώριμες καταστάσεις ή/και συσκευές	(Ναι):Το παιδί δηλώνει πως είναι αλήθεια ότι βλέπουμε ή ακούμε στο ίντερνετ γιατί αισθάνεται ασφάλεια αν προέρχονται από γνώριμες καταστάσεις ή συσκευές	(Ναι):Το λένε στις ειδήσεις, είναι αλήθεια στο ίντερνέτ
Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα	(Ναι):Το παιδί δηλώνει πως είναι αλήθεια ότι βλέπει ή ακούει στο ίντερνετ γιατί έχει τη σύμφωνη γνώμη των γονέων του.	(Ναι):Γιατί είμαι με τους γονείς μου, γιατί το λέει η μαμά, γιατί η μαμά μου με αφήνει
Ψευδές περιεχόμενο	(Όχι):Το παιδί πιστεύει πως δεν είναι αλήθεια ότι βλέπει ή ακούει στο διαδίκτυο	(Όχι):Υπάρχουν και ψέματα , δεν είναι όλα αλήθεια είναι ψέματα μερικά
Δεν ξέρω	Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Π.χ γιατί τα βλέπω από το κινητό, είναι αλήθεια αυτά που παίζω, δεν υπάρχουν κάποια ψέματα

Στον παρακάτω Πίνακα 10. παρουσιάζονται τα περιγραφικά δεδομένα των αιτιολογήσεων που έδωσαν τα παιδιά στην ερώτηση «Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ;» Όπως φαίνεται καθώς τα παιδιά ηλικίας μεγαλώνουν απαντούν σε μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικά στην ερώτηση και το αιτιολογούν λέγοντας ότι είναι ψευδές.

Το «ευχάριστο περιεχόμενο» στο διαδίκτυο ως ένα κριτήριο που σχετίζεται με την αλήθεια αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο από τα παιδιά ηλικίας 6-7 ετών, αλλά στη συνέχεια μειώνεται για τα παιδιά ηλικίας 7-8 ετών σε 11,7%. Επιπλέον, το «αίσθημα ασφάλειας σε γνώριμες συσκευές ή καταστάσεις» αυξάνεται με την ηλικία από 15% στο 20%, υπογραμμίζοντας τη σημασία της οικειότητας για την αίσθηση ασφάλειας, ενώ όσον αφορά τη κατηγορία σχετικά με την «αντίληψη της παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα» βλέπουμε πως στην ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών δεν υπάρχει καμία απάντηση (0%).

Πίνακας 10

Οι αιτιολογίες (N και %) των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ γιατί;*»

	5-6 ετών (Ναι)	5-6 ετών (Όχι)	6-7 ετών (Ναι)	6-7 ετών (Όχι)	7-8 ετών (Ναι)	7-8 ετών (Όχι)	Σύνολο
Απαντήσεις	N %	N %	N %	N %	N %	N %	180
Ευχάριστο περιεχόμενο	9 (15,0%)	0 (0%)	11 (18,3%)	0 (0%)	7 (11,7%)	0 (0%)	27
Αίσθημα ασφάλειας σε γνώριμες καταστάσεις ή συσκευές	9 (15,0%)	0 (0%)	10 (16,7%)	0 (0%)	12 (20%)	0 (0%)	31
Αντίληψη παιδικής ηλικίας ακαταλληλότητα	4 (6,7%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	6
Ψευδές περιεχόμενο	0 (0%)	19 (31,6%)	0 (0%)	32 (52,8%)	0 (0%)	29 (48,2%)	80
Δεν ξέρω	8 (13,3%)	1 (1,7%)	0 (0%)	0 (0%)	4 (6,7%)	3 (5,0%)	16
Άλλο	3 (5,0%)	7 (11,7%)	1 (1,7%)	4 (6,8%)	0 (0%)	5 (8,3%)	20

Στον Πίνακα 11. παρουσιάζονται οι απαντήσεις των παιδιών στην ερώτηση «*Από που έμαθες αυτά που ξέρεις για το διαδίκτυο;*» σε σχέση με την ηλικία. Στις ηλικίες 5-6 ετών

κυριαρχεί η απάντηση τα «έμαθα μόνος μου» ενώ λιγότερα παιδιά απαντούν οι «δάσκαλοι». Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, η συμμετοχή των γονέων αυξάνεται σημαντικά καθώς στις ηλικίες 7-8 ετών βλέπουμε ότι οι απαντήσεις «γονείς» λαμβάνουν ποσοστό 31,7%, αντανακλώντας την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση των γονέων σχετικά με τη σημασία της καθοδήγησης των παιδιών τους στη χρήση του Διαδικτύου. Οι δάσκαλοι παραμένουν σημαντικοί, ειδικά στα πρώτα χρόνια, αλλά η επιρροή τους μειώνεται ελαφρώς στο 15% όσο ανεβαίνουν οι ηλικιακές μας ομάδες, καθώς οι γονείς αναλαμβάνουν έναν πιο ενεργό ρόλο.

Οι απαντήσεις σχετικά με τα «αδέρφια κάτω των 18 ετών», «συγγενείς-ξαδέρφια-θείοι-παππούδες» αλλά και οι «φίλοι άνω των 18 ετών» συνεισφέρουν επίσης, αλλά η επιρροή τους είναι σχετικά μικρή σε όλες τις ηλικιακές ομάδες.

Πίνακας 11

Οι απαντήσεις (N και %) των παιδιών στην ερώτηση «Από που έμαθες αυτά που ξέρεις για το διαδίκτυο;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών
Απαντήσεις	N	N	N
	%	%	%
Γονείς	5 (8,3%)	10 (16,7%)	19 (31,7%)
Δάσκαλος	11 (18,3%)	12 (20,0%)	9 (15,0%)
Αδέρφια κάτω των 18 ετών	4 (6,7%)	10 (16,7%)	4 (6,7%)
Συγγενείς-ξαδέρφια-θείοι-παππούδες	1 (1,7%)	2 (3,3%)	3 (5,0%)
Φίλοι άνω των 18 ετών	0 (0%)	0 (0%)	2 (3,3%)
Τα έμαθα μόνος μου	39 (65,0%)	26 (43,3%)	23 (38,5%)

Συνοπτικά, αυτά τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν, η ανεξαρτησία και οι εμπειρίες τους στο διαδίκτυο αυξάνονται. Συγκεκριμένα, φαίνεται πως τα

περισσότερα παιδιά μαθαίνουν μόνα τους πράγματα σχετικά με το διαδίκτυο, ενώ από την άλλη μεγάλη είναι η ανάγκη για επίβλεψη των παιδιών από τους γονείς τους, ειδικότερα στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες. Επιπλέον, φαίνεται πως η αντίληψη της ύπαρξης ακατάλληλου περιεχομένου είναι σχεδόν σταθερή σε όλες τις ηλικίες, ενώ ο κίνδυνος να το αντιμετωπίσουν αυξάνεται με την ηλικία, φτάνοντας το 45,0% στα μεγαλύτερα παιδιά. Από τα δεδομένα μας βλέπουμε πως καθώς μεγαλώνουν τα παιδιά έχουν πιο ολοκληρωμένη και καλύτερη αντίληψη σε σχέση με τα παιδιά μικρότερης ηλικίας.

Διαφοροποιείται η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικία των παιδιών.

Για το παραπάνω ερευνητικό ερώτημα αναλύθηκαν επτά διαφορετικές ερωτήσεις οι οποίες αποτελούνταν από ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα. Για τις ερωτήσεις των οποίων χρειαζόταν αιτιολόγηση των απαντήσεων πραγματοποιήθηκε ποιοτική ανάλυση. Στον Πίνακα 12 παρουσιάζονται οι θετικές απαντήσεις των παιδιών για κάθε μία από τις ερωτήσεις ασφάλειας του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικία. Σύμφωνα με τον πίνακα σε όλες τις ερωτήσεις ο αριθμός των θετικών απαντήσεων μειώνεται καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν.

Πίνακας 12

Οι απαντήσεις (N και %) των παιδιών στις ερωτήσεις σχετικά με την κατανόηση θεμάτων ασφάλειας στο διαδίκτυο σε σχέση με την ηλικία.

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών
Ερωτήσεις	N %	N %	N %
Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνος σου το ίντερνετ;	23 (38,3%)	11 (18,3%)	6 (9,9%)
Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες το όνομά σου στο ίντερνετ;	19 (31,7%)	14 (23,3%)	7 (11,6%)
Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λές τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ;	16 (26,6%)	13 (21,6,0%)	6 (10,0%)
Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου, στο Ίντερνετ;	34 (56,7%)	22 (36,6%)	12 (20,0%)
Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/ μόνι, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας;	14 (23,2%)	8 (13,3%)	4 (6,7%)
Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;	18 (30,0%)	13 (21,6%)	4 (6,7%)
Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις;	20 (33,3%)	18 (30,0%)	13 (21,6%)

Στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνος σου το ίντερνετ; γιατί ;» όπως φαίνεται στον Πίνακα 13.οι αιτιολογίες των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν σε επτά κατηγορίες οι οποίες είναι (1) «Γνώση χειρισμού-κατάστασης», (2) «Γονική συναίνεση,» (3) « Αντίληψη παιδικής ηλικίας -ακαταλληλότητα,» (4) «Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης,» (5) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο Διαδίκτυο,» (6) «δεν ξέρω» και (7) «άλλο».

Πίνακας 13

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών σχετικά με την ερώτηση «Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνος σου το ίντερνετ, αν ναι, γιατί ;»

Απαντήσεις	Περιγραφή	Παραδείγματα
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως γνωρίζει να χειρίζεται το διαδίκτυο και γιατί είναι ασφαλές	(Ναι): Μπορώ να το κάνω μόνος μου, ξέρω τι να προσέξω και αν δω κάτι κακό θα το πω στους δικούς μου
	(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν γνωρίζει να χειρίζεται το διαδίκτυο και γιατί δεν είναι ασφαλές	(Όχι): Δεν ξέρω πώς να το βάλω μόνη μου, γιατί δεν ξέρω γιατί κάτι μπορεί να συμβεί
Γονική συναίνεση	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως χρειάζεται γονική συναίνεση, ώστε να χρησιμοποιήσει μόνος του, το διαδίκτυο	(Ναι): Γιατί μου το λέει ο μπαμπάς και δεν ξέρω, γιατί με αφήνει η μαμά
	(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν χρειάζεται γονική συναίνεση, ώστε να χρησιμοποιήσει μόνος του, το διαδίκτυο	(Όχι): Δεν μας αφήνει η μαμά, πρέπει να πάρουμε έγκρισή από τους γονείς.
Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλότητα	(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ακατάλληλο να χρησιμοποιήσει το διαδίκτυο λόγω της ηλικίας του.	(Όχι): Μόνο με τη μαμά ή τον μπαμπά γιατί μπορεί να συμβεί κάτι και να μην ξέρουμε, Τι να κάνουμε, πρέπει να είναι κάποιος μεγαλύτερος μας
Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης	(Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως θα υπάρχει κίνδυνος σωματικής ή προσωπικής βλάβης εάν χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο μόνοι τους	(Όχι): Θα χαλάσουν τα ματάκια - γιατί Μπορεί να πάθω ηλεκτροπληξία

Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο Διαδίκτυο	(Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως αν χρησιμοποιήσουν μόνοι τους το διαδίκτυο μπορεί να τους οδηγήσει σε επικίνδυνους ανθρώπους ή/και συμπεριφορές στο διαδίκτυο	(Όχι): Γιατί υπάρχουν πολλοί κακοί στο ίντερνετ, γιατί κάποιος μπορεί να σε πάρει τηλέφωνο και να σε κλέψει
Δεν ξέρω	Τα παιδιά δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την άποψη τους	(Ναι): Δεν ξέρω (Όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Π.χ Δεν νομίζω να είναι καλό

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω ποιοτική ανάλυση στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των παιδιών που αιτιολόγησαν τις θετικές ή τις αρνητικές τους απαντήσεις σχετικά με το αν είναι ασφαλές να χρησιμοποιούν μόνοι τους το διαδίκτυο σε σχέση με την ηλικία. Παρατηρούμε πως τα μικρά λένε «όχι» λόγω χειρισμού και συναίνεσης, ενώ τα μεσαία λόγω χειρισμού και αντίληψης παιδικής ηλικίας και τα μεγάλα λόγω χειρισμού και επικίνδυνων συμπεριφορών.

Πίνακας 14

Οι αιτιολογίες των παιδιών (N και %) στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνοι σου το ίντερνετ;» γιατί;

Κατηγορίες	5-6 ετών	5-6	6-7 ετών	6-7	7-8 ετών	7-8	Σύνολο
	(NAI)	ετών	(OXI)	ετών	(NAI)	ετών	
	N	N	N	N	N	N	180
	%	%	%	%	%	%	
Γνώση χειρισμού	13 (21,7%)	15 (25,0%)	8 (13,3%)	7 (11,7%)	5 (8,3%)	18 (30,0%)	66
Γονική συναίνεση	2 (3,3%)	0 (0%)	1 (1,7%)	6 (10,0%)	1 (1,7%)	4 (6,7%)	14
Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλότητα	0 (0%)	11 (18,3%)	0 (0%)	7 (11,7%)	0 (0%)	4 (6,7%)	22
Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης	0 (0%)	5 (8,3%)	0 (0%)	9 (15,0%)	0 (0%)	1 (1,7%)	15
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο Διαδίκτυο	0 (0%)	4 (6,3%)	0 (0%)	12 (20,0%)	0 (0%)	21 (35,0%)	37
Δεν ξέρω	5 (8,4%)	0 (0%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	0 (0%)	3 (5,0%)	12

Άλλο	3 (5,0%)	2 (3,3%)	1 (1,7%)	5 (8,25%)	0 (0%)	3 (5,0%)	14
-------------	-------------	-------------	-------------	--------------	-----------	-------------	----

Στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες το όνομα σου, στο Ίντερνετ;*» όπως φαίνεται στον Πίνακα 15. προέκυψαν 7 κατηγορίες απαντήσεων μέσα από την ποιοτική ανάλυση οι οποίες ήταν (1) «γνώση χειρισμού» (2) «δυνατότητα γνωριμίας» (3) «λειτουργικό ή/και τεχνικό κομμάτι» (4) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» (5) «Αντίληψη παιδικής ηλικίας -ακαταλληλότητα» (6) «δεν ξέρω» (7) «άλλο».

Πίνακας 15

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών σχετικά με την ερώτηση «*Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες το όνομα σου, στο Ίντερνετ; γιατί;*»

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λείι το όνομά του λόγω της γνώσης χειρισμού του διαδικτύου	(Ναι) : Μπορεί να είναι για καλή δουλειά δεν μπορούν να σου κάνουν κάτι
Δυνατότητα γνωριμίας (συναντήσεις-εύρεση φίλων -προσωπική αναφορά)	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λείι το όνομά του στο διαδίκτυο καθώς μπορεί να γνωρίσει -συναντήσει φίλους ή να τον/την γνωρίσουν .	(Ναι): Μπορεί να με βρει ο ξάδερφος μου που μένει μακριά , μπορεί να μας γνωρίσουν
Λειτουργικό ή/και τεχνικό κομμάτι διαδικτύου	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λείι το όνομά του στο διαδίκτυο καθώς μπορεί και χειρίζεται σωστότερα το διαδίκτυο ή/και τις συσκευές του. (Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λείι το όνομά του στο διαδίκτυο καθώς μπορεί να δημιουργηθεί κάποια βλάβη ή κίνδυνος	(Ναι): Για να με αφήνει να ανοίγω την τηλεόραση, γιατί είναι σημαντικό να με βλέπει το ίντερνετ (Όχι): Μπορεί να μην ξέρεις να γράφεις και να το κάνεις λάθος ,δεν υπάρχει κάποι να το γράψουμε στο ίντερνετ
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λείι το όνομά του στο διαδίκτυο καθώς μπορεί να οδηγηθεί σε μια επικίνδυνη συμπεριφορά ή άνθρωπο.	(Όχι): Θα το μάθουν και θα με παρακολουθούν γιατί μπορεί να μπει κάποιος άλλος και να το δει και να γίνει κάτι κακό
Αντίληψη παιδικής	(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν	(Όχι) : Δεν μπορούμε (κανόνας)

ηλικίας - ακαταλληλότητα	είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει το όνομά του στο διαδίκτυο καθώς γνωρίζει πως η ηλικία του είναι ακατάλληλη ,ώστε να προβεί σε κάποια ενέργεια στο διαδίκτυο	<i>πρέπει να ρωτάω πρώτα, πχ έναν δάσκαλο, είμαστε μικροί</i>
Δεν ξέρω	(Ναι/Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	(Ναι/Όχι) : <i>Δεν ξέρω</i>
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	<i>Αν είσαι έξω τίποτα δεν θα σου κάνει το ρεύμα, γιατί μου αρέσει, γιατί θα πάθεις ηλεκτροπληξία στον πωπό</i>

Στον Πίνακα 16 παρουσιάζονται τα ποσοτικά δεδομένα των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να λες ή να γράφεις το όνομα σου στο ίντερνετ;*» *γιατί;*». Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται πως όσο μεγαλύτερα είναι τα παιδιά τόσο λιγότερο θεωρούν ασφαλές να μοιράζονται το όνομα τους στο διαδίκτυο. Τα παιδιά ηλικίας 5-6 ετών πιστεύουν ότι είναι ασφαλές να γράφουν ή να λένε το όνομά τους αν υπάρχει προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία, ενώ ακολουθούν οι μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες με μειωμένο αλλά ίδιο ποσοστό. Σχετικά με την απάντηση «αντίληψη παιδικής ηλικίας /ακαταλληλότητα» βλέπουμε μια αλματώδη αύξηση του ποσοστού για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών σε σχέση με τις άλλες ηλικίες ενώ αντιθέτως με τη περιγραφή «γνώση χειρισμού» είναι μηδενικό το ποσοστό για αυτή την ηλικιακή ομάδα σε σχέση με τις μικρότερες που θεωρούν πως γνωρίζουν σχετικά με το ίντερνετ. Σχετικά με τις τεχνικές και λειτουργικές δυνατότητες του διαδικτύου βλέπουμε πως οι ηλικίες 6-7 και 7-8 ετών σημειώνουν μια υψηλή βαθμολογία. Σημαντική αβεβαιότητα επίσης προκύπτει στα μικρότερα παιδιά. Επίσης στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε πως ο λόγος που τα παιδιά θεωρούν πως δεν είναι ασφαλές το διαδίκτυο και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες είναι οι επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο. Το ποσοστό σε αυτή την κατηγορία αυξάνεται καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν.

Πίνακας 16

Οι αιτιολογίες (N και %) των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να λες ή να γράφεις το όνομα σου στο ίντερνετ;*» γιατί;

	5-6 ετών (NAI)	5-6 ετών (OXI)	6-7 ετών (NAI)	6-7 ετών (OXI)	7-8 ετών (NAI)	7-8 ετών (OXI)	Σύνολο
Αιτιολογίες	N	N	N	N	N	N	180
	%	%	%	%	%	%	
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	5 (26,3%)	0 (0%)	2 (14,3%)	0 (0%)	1 (14,3%)	0 (0%)	8
Αντίληψη παιδικής ηλικίας/ακαταλληλ ότητα	2 (10,5%)	6 (9,9%)	2 (14,3%)	8 (13,3%)	3 (42,9%)	5 (18,3%)	26
Γνώση χειρισμού	3 (15,8%)	0 (0%)	3 (21,4%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	6
Τεχνικές ή/και λειτουργικές δυνατότητες διαδικτύου.	1 (5,3%)	6 (10,0%)	4 (28,6%)	5 (8,3%)	2 (28,6%)	5 (8,3%)	23
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	0 (0%)	9 (15,0%)	0 (0%)	14 (23,3%)	0 (0%)	26 (43,3%)	49
Άλλο	3 (15,8%)	8 (13,6%)	0 (0%)	8 (13,4%)	0 (0%)	9 (15,0%)	28
Δεν ξέρω	5 (26,3%)	12 (20,0%)	3 (21,4%)	11 (18,2%)	1 (14,3%)	8 (13,28%)	40

Στον Πίνακα 17 παρουσιάζεται η ποιοτική ανάλυση των αιτιολογήσεων των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ;*». Όπως φαίνεται στον Πίνακα 17 προέκυψαν δκατηγορίες απαντήσεων μέσα από την ποιοτική ανάλυση οι οποίες ήταν (1) «*αντίληψη παιδικής ηλικίας -ακαταλληλότητα*» (2) «*Γνώση χειρισμού-*

κατάστασης» (3) «Τεχνικές ή/και λειτουργικές δυνατότητες διαδικτύου» (4) «Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία» (5) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» (6) «Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης» (7) «δεν ξέρω» (8) «άλλο».

Πίνακας 17

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών σχετικά με την ερώτηση «Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνση σου στο ίντερνετ;» γιατί;

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλότητα	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του στο διαδίκτυο ωστόσο με την επίβλεψη κάποιου μεγαλύτερου (Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του στο διαδίκτυο λόγω της ηλικίας του.	(Ναι): είμαι με την μαμά και τον μπαμπά, αλλιώς όχι (Όχι): Θα πάμε τιμωρία μόνο η μαμά μπορεί να τα πει, πρέπει να ρωτάω τον μπαμπά μου
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	(Ναι): Το παιδί δηλώνει ότι είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνση του στο ίντερνετ καθώς πρέπει να την αναφέρει (Όχι): Το παιδί δηλώνει ότι δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του στο ίντερνετ καθώς πιστεύει πως δεν είναι σωστό.	(Ναι): Γιατί δεν ξέρει την διεύθυνσή μου το ίντερνετ πρέπει να του το λέω, γιατί ξέρω τι να κάνω (Όχι): Δεν πρέπει να τα ξέρουν, δεν την ξέρω και δεν είναι καλό
Τεχνικές ή/και λειτουργικές δυνατότητες διαδικτύου	(Ναι): Το παιδί πιστεύει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του στο ίντερνετ καθώς βοηθάει στο τεχνικό κομμάτι του διαδικτύου.	(Ναι): Για να κατεβάζω παιχνίδια, γιατί αν παραγγέλνεις φαγητό πρέπει να ξέρουν που είσαι, για να έχουμε ρεύμα
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	(Ναι): Το παιδί πιστεύει πως είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του, καθώς μπορεί να βρει ή να γνωρίσει φίλους στο διαδίκτυο	(Ναι): μπορεί να έρθει κάποιος που ξέρουμε μπορεί να μας βρει κάποιος που μας ψάχνει

Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του, καθώς μπορεί να τον οδηγήσουν σε επικίνδυνες συμπεριφορές ή και ανθρώπους στο διαδίκτυο.	(Όχι): μπορεί να το δει κάποιος κλέφτης μπορεί να μας κλέψουν μπορεί μετά να σε ξέρει, να σε βρει κάποιος και να σε κλέψει
Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως δεν είναι ασφαλές να γράφει ή να λέει τη διεύθυνσή του, καθώς πιστεύει ότι θα υπάρξει κάποιος κίνδυνος .	(Όχι): Δεν ξέρω θα μας χαλάσουν τα ματιά
Δεν ξέρω	(Ναι/Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	(Ναι /όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Δεν είναι καλό, μπορεί να έρθει η αστυνομία

Στον παρακάτω Πίνακα 18 παρουσιάζονται οι αιτιολογίες των παιδιών στην ερώτηση «είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ». Όπως φαίνεται στον πίνακα 18 προέκυψαν 8 κατηγορίες απαντήσεων μέσα από την ποιοτική ανάλυση (1) «Αντίληψη παιδικής ηλικίας -ακαταλληλότητα», (2) «Γνώση χειρισμού-κατάστασης» (3) «Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία» (4) «Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης» (5) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο», (6) «δεν ξέρω» (7) «άλλο».

Φαίνεται πως ο κύριος λόγος που τα παιδιά θεωρούν πως δεν είναι ασφαλές να λες τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ είναι λόγω των «επικίνδυνων συμπεριφορών ή/και ανθρώπων στο ίντερνετ», Σε αυτή την κατηγορία απαντήσεων τα ποσοστά αυξάνονται καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν. Επίσης το ποσοστό των απαντήσεων που ανήκουν στην κατηγορία «Αντίληψη παιδικής ηλικίας /ακαταλληλότητα» φαίνεται να μειώνεται καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν.

Πίνακας 18

Οι αιτιολογίες (N και %) των παιδιών που απάντησαν στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνσή σου στο ίντερνετ;*»

	5-6 ετών (NAI)	5-6 ετών (OXI)	6-7 ετών (NAI)	6-7 ετών (OXI)	7-8 ετών (NAI)	7-8 ετών (OXI)	Σύνολο
Απαντήσεις	N	N	N	N	N	N	180
	%	%	%	%	%	%	
Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλότητα	3 (5,0%)	11 (18,3%)	2 (3,3%)	5 (8,3%)	0 (0%)	5 (8,3%)	26
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	4 (6,7%)	1 (1,7%)	4 (6,7%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	5 (8,25%)	18
Τεχνικές ή/και λειτουργικές δυνατότητες διαδικτύου	2 (3,3%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	4
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	2 (3,3%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	4
Κίνδυνος σωματικής ή/και προσωπικής βλάβης	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (1,7%)	0 (0%)	5 (8,3%)	6
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	0 (0%)	22 (36,7%)	0 (0%)	31 (51,7%)	0 (0%)	34 (56,7%)	87
Δεν ξέρω	3 (5,0%)	8 (13,4%)	2 (3,3%)	3 (5,0%)	2 (3,3%)	3 (5,0%)	21
Άλλο	2 (3,3%)	4 (6,7%)	1 (1,7%)	6 (10,2%)	1 (1,7%)	2 (3,3%)	16

Στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου, στο Ίντερνετ;*» γιατί; όπως φαίνεται στον Πίνακα 19 οι αιτιολογίες των παιδιών ομαδοποιήθηκαν σε επτά κατηγορίες οι οποίες ήταν (1) «επιρροή τρίτων (2) «προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία» (3) « γνώση

χειρισμού κατάστασης» (4) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» (5) «αντίληψη παιδικής ηλικίας -ακαταλληλότητα» (6) «δεν ξέρω» (7) «άλλο» οι οποίες παρουσιάζονται παρακάτω αναλυτικότερα.

Πίνακας 19

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση « *Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου, στο Ίντερνετ;»* γιατί;

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Επιρροή τρίτων	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ καθώς το έχει δει και από τρίτους.	(Ναι): Το έχει κάνει και κάποιος άλλος , γιατί η μαμά και ο μπαμπάς βγάζουν φωτογραφίες
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι μπορεί να βρει ή να τον βρουν οι φίλοι του	(Ναι): Μπορεί να βρω φίλους μου, Μπορούν να το δουν οι φίλες και ξαδέρφες
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι είναι ένας σωστός χειρισμός	(Ναι): Να μας δει κάποιος και να τρελαθεί από την χαρά του ,μπορεί να είναι ωραίες αν έχεις φωτογραφίες με φίλους είναι εντάξει
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου καθώς μπορεί να σε οδηγήσει σε επικίνδυνες συμπεριφορές .	(Όχι): Μπορεί να το δει κάποιος κλέφτης να έρθει σπίτι σου και να σε αρπάζει

Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλότητα	<p>(Ναι): Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι κάποιος τρίτος ή το ίντερνετ δεν θα προχωρήσει σε κάτι επικίνδυνο λόγω της ηλικίας του παιδιού.</p> <p>(Όχι): Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου καθώς πιστεύει ότι δεν είναι σωστό λόγω της ηλικίας του.</p>	<p>(Ναι): <i>Γιατί είναι η μαμά και ο μπαμπάς μαζί, μπορεί να το διορθώσει, το ίντερνετ θα καταλάβει ότι είναι δική μας η φωτογραφία</i></p> <p>(Όχι): <i>Δεν με αφήνει ο μπαμπάς, γιατί λέει πως είμαστε μικρά ακόμα, στα παιδιά δεν πρέπει να φαίνεται το πρόσωπο τους</i></p>
Δεν ξέρω	(Ναι /Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	(Ναι /όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	<i>Π.χ Γιατί κάνει καλό</i>

Στον Πίνακα 20 εμφανίζονται τα ποσοστά των αιτιολογήσεων των παιδιών στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ; γιατί;» Φαίνεται πως παραπάνω κυριαρχεί η απάντηση «επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» για τα παιδιά που απάντησαν «όχι, γιατί». Φαίνεται ότι η επιρροή τρίτων μειώνεται σταθερά με την ηλικία, ακολουθεί η απάντηση «προ υπάρχουσα διαδικτυακή γνωριμία» και «η γνώση χειρισμού όπου φαίνεται να είναι οι πιο συχνές απαντήσεις. Επιπλέον τα παιδιά που απάντησαν «όχι» στη παρακάτω ερώτηση δίνουν υψηλό ποσοστό στη κατηγορία «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες των παιδιών.

Πίνακας 20

Οι αιτιολογίες (N και %) των παιδιών που απάντησαν στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου στο ίντερνετ ;*»

	5-6 ετών (NAI)	5-6 ετών (OXI)	6-7 ετών (NAI)	6-7 ετών (OXI)	7-8 ετών (NAI)	7-8 ετών (OXI)	Σύνολο
Απαντήσεις	N %	N %	N %	N %	N %	N %	180
Επιρροή τρίτων	6 (10,0%)	0 (0%)	5 (8,3%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	13
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	5 (8,3%)	0 (0%)	7 (11,7%)	0 (0%)	3 (5,0%)	0 (0%)	15
Γνώση χειρισμού - κατάστασης	10 (16,7%)	0 (0%)	5 (8,3%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	17
Επικίνδυνες συμπεριφορ ές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	0 (0%)	17 (28,3%)	0 (0%)	22 (36,7%)	0 (0%)	34 (56,7%)	73
Αντίληψη παιδικής ηλικίας - ακαταλληλό τητα	4 (6,7%)	2 (3,3%)	0 (0%)	6 (10,2%)	2 (3,3%)	5 (8,3%)	19
Δεν ξέρω	6 (10,0%)	1 (1,7%)	5 (8,3%)	5 (8,3%)	1 (1,7%)	4 (6,7%)	22
Άλλο	3 (5,0%)	6 (10,2%)	0 (0%)	5 (8,3%)	2 (3,3%)	5 (8,5%)	21

Στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/μόνοι, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας; » γιατί; όπως φαίνεται στον Πίνακα 21 οι αιτιολογίες των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν σε έξι κατηγορίες: (1) «γνώση χειρισμού -κατάστασης» (2) «προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή/και προσωπική γνωριμία» (3) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» (4) «Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα» (5) «δεν ξέρω»(6) «άλλο» οι οποίες παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω .

Πίνακας 21

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/μόνοι, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας;»

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Γνώση χειρισμού -κατάστασης	(Ναι):Το παιδί δηλώνει ότι είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ ενώ είναι μόνο του, καθώς πιστεύει ότι γνωρίζει από το χειρισμό του. (Όχι):Το παιδί δηλώνει πως δεν είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ ενώ είναι μόνο του καθώς πιστεύει ότι μπορεί να συμβεί κάτι λάθος	(Ναι): γιατί ξέρω να το Χρησιμοποιήσω μπορώ και μόνος μου (Όχι):Μπορεί να κάνουμε κάτι λάθος
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή/και προσωπική γνωριμία	(Ναι):Το παιδί δηλώνει πως είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ ενώ είναι μόνο του καθώς μπορεί να γνωρίσει ή να συναντήσει φίλους . (Όχι):Το παιδί δηλώνει δεν είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ ενώ είναι μόνο του καθώς καταλαβαίνει πως δεν τους γνωρίζει ή πως μπορεί να είναι άγνωστοι.	(Ναι):γιατί τον γνωρίζουμε, με τους φίλους μου μιλάω κάθε μέρα, μπορεί να είναι ένα παιδί στην ηλικία μας και να θέλει να μας μιλήσει. (Όχι):Γιατί είναι άγνωστοι, δεν τους ξέρουν οι γονείς μας γιατί δεν θα τους εμπιστευόμουν, μπορεί να σε πάρουν,
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	(Όχι):Το παιδί δηλώνει δεν είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι μπορεί να τον οδηγήσει σε επικίνδυνες συμπεριφορές ή και ανθρώπους	(Όχι):Γιατί μπορεί να είναι κακοί, γιατί θα έρθει και θα με κλέψει.

Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα	(Όχι): Το παιδί δηλώνει δεν είναι ασφαλές να μιλάει με άλλους ανθρώπους στο ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι δεν είναι σωστό λόγω της ηλικίας του	(Όχι): πρέπει να είναι η μαμά κοντά μας, πρέπει να ρωτήσουμε τη μαμά
Δεν ξέρω	(Ναι/Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφαση τους	(Ναι /Όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Δεν είναι σωστό

Στον Πίνακα 22 παρουσιάζονται τα ποσοτικά δεδομένα της παραπάνω ποσοτικής ανάλυσης για τις αιτιολογίες των παιδιών στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/ μόνου, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας;» σε σχέση με την ηλικία».

Πίνακας 22

Οι αιτιολογίες (N και %) των παιδιών στην ερώτηση «Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/ μόνου, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας;» Γιατί;

	5-6 ετών (ναι)	5-6 ετών (όχι)	6-7 ετών (ναι)	6-7 ετών (όχι)	7-8 ετών (ναι)	7-8 ετών (όχι)	Σύνολο
Απαντήσεις	N %	N %	N %	N %	N %	N %	180
Γνώση χειρισμού - κατάστασης	5 (8,3%)	2 (3,3%)	6 (10,0%)	3 (5,0%)	1 (1,7%)	2 (3,3%)	19
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	4 (6,7%)	15 (25,0%)	0 (0%)	5 (8,3%)	2 (3,3%)	2 (3,3%)	28
Αντίληψη παιδικής ηλικίας ακαταλληλότητα	0 (0%)	4 (6,7%)	0 (0%)	3 (5,0%)	0 (0%)	7 (11,7%)	14

Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	0 (0%)	19 (31,7%)	0 (0%)	33 (55,0%)	0 (0%)	40 (66,7%)	92
Δεν ξέρω	2 (3,3%)	3 (5,0%)	2 (3,3%)	7 (11,7%)	0 (0%)	5 (8,3%)	19
Άλλο	3 (5,0%)	3 (5,0%)	0 (0%)	1 (1,7%)	1 (1,7%)	0 (0%)	8

Πίνακας 23 Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών που απάντησαν στην ερώτηση

«Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;

Γιατί;»

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή/και προσωπική γνωριμία	<p>(Ναι): Το παιδί πιστεύει ότι είναι ασφαλές να συναντάει από κοντά ανθρώπους που τους γνωρίζει μόνο από το ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι μπορεί να υπάρξει ή υπάρχει ήδη προηγούμενη γνωριμία.</p> <p>(Όχι): Το πιστεύει ότι δεν είναι ασφαλές να συναντάει από κοντά ανθρώπους που του γνωρίζει μόνο από το ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι μπορεί να υπάρξει ή υπάρχει ήδη προηγούμενη γνωριμία.</p>	<p>(Ναι): Τους ξέρουμε ήδη, θα είμαστε φίλοι, μπορεί να είναι διάσημοι, επειδή θα έχω μιλήσει μαζί τους</p> <p>(Όχι): Γιατί είναι άγνωστοι, δεν τους ξέρουν οι γονείς μας Γιατί δεν θα τους εμπιστευόμουν, μπορεί να σε πάρουν.</p>
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	<p>(Ναι): Το παιδί πιστεύει ότι είναι ασφαλές να συναντάει από κοντά ανθρώπους που τους γνωρίζει μόνο από το ίντερνετ καθώς πιστεύει ότι του είναι γνώριμη η κατάσταση .</p>	<p>(Ναι): Μπορεί να μην πάθεις τίποτα, μπορεί να είναι διάσημοι, άμα είναι παιδιά να , επειδή θα είναι κάποιος καλός</p>
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	<p>(Όχι): Το παιδί πιστεύει ότι είναι δεν ασφαλές να συναντάει από κοντά ανθρώπους που τους γνωρίζει μόνο από το ίντερνετ καθώς πιστεύει μπορεί να προβεί σε επικίνδυνες καταστάσεις ή και ανθρώπους</p>	<p>(Όχι): Μπορεί να το δει κάποιος κλέφτης να έρθει σπίτι σου και να σε αρπάξει, μπορεί να είναι κλέφτης</p>

Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα	(Ναι): Το παιδί πιστεύει ότι είναι δεν ασφαλές να συναντάει από κοντά ανθρώπους που τους γνωρίζει μόνο από το ίντερνετ καθώς δηλώνει ότι γνωρίζει πως δεν είναι σωστό λόγω της ηλικίας του.	(Ναι): Άμα είναι παιδιά ναι (Όχι): Δεν πρέπει γιατί είμαστε μικροί
Δεν ξέρω	(Ναι/Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφαση τους	(Ναι/Όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Δεν θα μπορούν να μας χαιρετήσουν μόνο από το ίντερνετ, δεν θέλω

Στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;*» όπως φαίνεται στον Πίνακα 23. οι αιτιολογίες των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν στις παρακάτω 6 κατηγορίες(1) «*Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή/και προσωπική γνωριμία*» (2) «*Γνώση χειρισμού-κατάστασης*» (3) «*Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο*» (4) «*Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα*» (5) «*δεν ξέρω*» (6) «*άλλο*» που παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 23. Τα ποσοτικά δεδομένα των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;*» γιατί; παρουσιάζονται στον Πίνακα 24.

Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν βλέπουμε πως θεωρούν ότι δεν είναι ασφαλές να συναντάνε από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισαν μόνο από το ίντερνετ λόγω των επικίνδυνων συμπεριφορών ή/και ανθρώπων που μπορεί να υπάρχουν στον διαδικτυακό κόσμο. Αυτές οι απαντήσεις αυξάνονται ανά ηλικία.

Πίνακας 24

Οι αιτιολογίες (N και%) των παιδιών στην ερώτηση «*Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ; Γιατί; »*

	5-6 ετών (NAI)	5-6 ετών (OXI)	6-7 ετών (NAI)	6-7 ετών (OXI)	7-8 ετών (NAI)	7-8 ετών (OXI)	Σύνολο N
Απαντήσεις	N	N	N	N	N	N	180
	%	%	%	%	%	%	
Αντίληψη χειρισμού - κατάστασης	1 (1,7%)	3 (5,0%)	0 (0%)	16 (26,6%)	1 (1,7%)	12 (13,3%)	32
Γνώση χειρισμού - κατάστασης	4 (6,7%)	0 (0%)	1 (1,7%)	0 (0%)	2 (3,3%)	0 (0%)	7
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο.	0 (0%)	16 (26,7%)	0 (0%)	17 (28,3%)	0 (0%)	38 (63,3%)	71
Προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	6 (10,0%)	17 (28,3%)	10 (16,7%)	13 (21,7%)	0 (0%)	0 (0%)	46
Δεν ξέρω	3 (5,0%)	4 (6,7%)	1 (1,7%)	1 (1,7%)	0 (0%)	5 (8,3%)	14
Άλλο	4 (6,7%)	2 (3,3%)	1 (1,7%)	0	1 (1,7%)	1 (1,7%)	9

(0%)

Στην ερώτηση «Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις;» όπως φαίνεται στον Πίνακα 25. οι αιτιολογίες των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν σε οχτώ κατηγορίες(1) «Πιθανό Κέρδος ή Επιτυχία» (2) «Γνώση χειρισμού-κατάστασης» (3) «Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο» (4) «ψευδείς πληροφορίες- (παραπλάνηση στοιχείων -παιδιών)» (5) «Μη προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία» (6) «Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα» (7) « Δεν ξέρω» (8) «άλλο».

Πίνακας 25

Ποιοτική ανάλυση των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση «Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις;» γιατί;

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Πιθανό Κέρδος ή Επιτυχία	(Ναι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία είναι ασφαλές να το κάνει γιατί μπορεί να κερδίσει	(Ναι): Θα κέρδιζα και εγώ, μπορεί να κερδίσουμε και εμείς σε έναν διαγωνισμό στο Facebook, μπορεί να κερδίσουμε και εμείς μπορεί να κερδίσω δώρα
Γνώση χειρισμού-κατάστασης	(Ναι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία είναι ασφαλές να το κάνει καθώς γνωρίζει σχετικά με τον χειρισμό του διαδικτύου (Όχι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία δεν είναι ασφαλές να το κάνει καθώς δεν γνωρίζει σχετικά με τον χειρισμό του διαδικτύου.	(Ναι): Γιατί θα θέλω να παίζω (Όχι): Μπορεί να το βάλεις τσάμπα και να χάσεις
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία δεν είναι ασφαλές να το κάνει καθώς αυτό μπορεί να τον οδηγήσει σε επικίνδυνες συμπεριφορές και ανθρώπους στο διαδίκτυο.	(Όχι): Γιατί δεν πρέπει να μιλάω με ξένους, μπορεί να με κλέψουν, Γιατί είναι ξένοι και μπορεί να μου κάνει κακό γιατί μπορεί να είναι κάποιος κακός και να λείψω ψέματα, γιατί είναι επικίνδυνο, μπορεί να είναι πλάκα και να σε κλέψουν ,μπορεί να μας κλέψουν

Ψευδείς πληροφορίες- (παραπλάνηση στοιχείων - παιδιών)	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία είναι ασφαλές να το κάνει καθώς αυτό μπορεί να το οδηγήσει σε ψευδείς πληροφορίες στο διαδίκτυο.	(Όχι): Μπορεί να είναι ψέματα, να σε πάνε φυλακή, να είναι παγίδα και να μην το καταλάβεις, μπορεί να είναι απάτη, μπορεί να είναι ψεύτικος ο διαγωνισμός και να τη πατήσουμε, μπορούν να τα βάλουν αλλού χωρίς να το ξέρουμε
Μη προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία είναι ασφαλές να το κάνει καθώς δεν υπάρχει προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία.	(Όχι): Γιατί δεν τους γνωρίζουμε
Αντίληψη παιδικής ηλικίας-ακαταλληλότητα	(Όχι): Το παιδί πιστεύει πως αν μπει σε μια ιστοσελίδα και του ζητήσουν τα προσωπικά του στοιχεία δεν είναι ασφαλές να το κάνει καθώς γνωρίζει πως είναι δεν επιτρέπεται λόγω της ηλικίας του.	(Όχι): Μόνο αν το κάνει ο μπαμπάς, χωρίς τον μπαμπά δεν γίνεται
Δεν ξέρω	(Ναι/Όχι): Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφασή τους	(Ναι/Όχι): Δεν ξέρω
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	Δεν είναι κακό, θα χάσω,

Στον παρακάτω Πίνακα 26. παρουσιάζονται τα ποσοτικά αποτελέσματα των αιτιολογιών των παιδιών στην ερώτηση «*Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις ;*». Από τον πίνακα 26 διαπιστώνουμε ότι και οι τρεις ηλικιακές ομάδες θεωρούν ασφαλές να μπουν σε μια ιστοσελίδα και να δώσουν το όνομα τους ή τη διεύθυνσή τους λόγω πιθανού κέρδους ή της επιτυχίας στο διαδίκτυο. Ακολουθούν οι απαντήσεις, «*γνώση χειρισμού*», «*δεν ξέρω*» και «*άλλο*» με ελάχιστες απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερώτημα. Από την άλλη, και οι τρεις ηλικιακές μας ομάδες δεν το θεωρούν ασφαλές λόγω των επικίνδυνων συμπεριφορών ή/και ανθρώπων στο διαδίκτυο.

Πίνακας 26

Απαντήσεις (N και %) των παιδιών που απάντησαν στην ερώτηση «*Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις;*»

	5-6 ετών (ΝΑΙ)	5-6 ετών (ΟΧΙ)	6-7 ετών (ΝΑΙ)	6-7 ετών (ΟΧΙ)	7-8 ετών (ΝΑΙ)	7-8 ετών (ΟΧΙ)	Σύνολο N
Απαντήσεις	N %	N %	N %	N %	N %	N %	180
Γνώση χειρισμού - κατάστασης	2 (3,3%)	4 (6,7%)	3 (5,0%)	3 (5,0%)	0 (0%)	2 (3,3%)	14
Πιθανό κέρδος ή επιτυχία	14 (23,3%)	0 (0%)	12 (20,0%)	0 (0%)	12 (20,0%)	0 (0%)	38
Επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο	0 (0%)	21 (35,0%)	0 (0%)	23 (38,3%)	0 (0%)	25 (41,7%)	69
ψευδείς πληροφορίες - (παραπλάνηση στοιχείων -παιδιών)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	8 (13,3%)	8
Μη προ υπάρχουσα διαδικτυακή ή μη γνωριμία	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	3 (5,0%)	3
Αντίληψη παιδικής ηλικίας- ακαταλληλότητα	0 (0%)	6 (10,0%)	0 (0%)	2 (3,4%)	0 (0%)	4 (6,7%)	12
Δεν ξέρω	4 (6,7%)	5 (8,7%)	2 (3,3%)	10 (16,7%)	0 (0%)	2 (3,3%)	23
Άλλο	0 (0%)	4 (6,7%)	1 (1,7%)	4 (6,7%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	13

Πίνακας 27

Ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων των παιδιών στην ερώτηση «Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο στο ίντερνετ;»

Κατηγορίες	Περιγραφή	Παραδείγματα
Διακοπή αλληλεπίδρασης (σταματώντας την αλληλεπίδραση ή απομακρύνοντας τον εαυτό τους)	Το παιδί πιστεύει ότι για να αποφύγει κάποιον πιθανό κίνδυνο είναι προτιμότερο να διακόψει αλληλεπιδράσεις ή να απομακρύνει τον εαυτό του από το διαδίκτυο	<i>Να ξεφύγω από το μέρος, κλείνω την οθόνη ,θα φύγω, θα το έβγαζα από τη πρίζα, το κλείνω, το βάζω πάλι πίσω, πάω πίσω, θα βγω και θα παίξω άλλο παιχνίδι, Αλλάζω επεισόδιο, θα βγάλω από το ίντερνετ, θα πατούσα να μη το ξαναδώ, Βγαίνω, να το πω σε κάποιον ενήλικα για να με βοηθήσει, να το βγάλω και να πάω σε άλλα παιδικά που είναι καλά</i>
Αναζήτηση βοήθειας από άλλα άτομα	Το παιδί πιστεύει ότι για να αποφύγει κάποιον πιθανό κίνδυνο είναι προτιμότερο να αναζητήσει βοήθεια από άλλα άτομα	<i>Θα φώναζα την μαμά ή τον μπαμπά μου, θα το έλεγα στους γονείς ή στην αδερφή μου</i>
Ακατάλληλη διαχείριση (έκθεση σε συνεχείς κινδύνους)	Το παιδί πιστεύει ότι για να αποφύγει κάποιον πιθανό κίνδυνο πρέπει να ενεργήσει με εκθέτει τον εαυτό του σε συνεχείς κινδύνους με ακατάλληλες ενέργειες.	<i>Να δώσω μπουνιά στον κακό, να τρέξουμε και να μην ξαναγυρίσουμε στο ταμπλέτ , να πάρω ένα μαχαίρι ή όπλο, θα έκλαιγα, θα το έβλεπα, θα το αγκάλιαζα και θα έδινα φιλάκια, θα το άφηνα και θα έτρεχα, θα τα παράταγα, Πρέπει να το βγάλω μόνη μου, τίποτα δεν θα έκανα, δε θα έκανα κάτι θα το έβλεπα, θα τους βάραιγα</i>

Δεν ξέρω	Τα παιδιά δηλώνουν πως δεν γνωρίζουν τι να απαντήσουν ή πως να τεκμηριώσουν την απόφαση τους	<i>Δεν ξέρω</i>
Άλλο	Απαντήσεις που δεν συνάδουν με την ερώτηση που προηγήθηκε.	<i>Τίποτα, δεν θα τρώμαζα</i>

Τα παιδιά ερωτήθηκαν μια τελευταία ανοιχτού τύπου ερώτηση σχετικά με τη *διαχείριση πιθανών κινδύνων στο διαδίκτυο*. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει την ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων των παιδιών στην ερώτηση «*Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο*». Όπως φαίνεται στον Πίνακα 27 οι απαντήσεις των παιδιών κατηγοριοποιήθηκαν σε 5 κατηγορίες: (1) «*Διακοπή αλληλεπίδρασης (σταματώντας την αλληλεπίδραση ή απομακρύνοντας τον εαυτό τους)*», (2) «*Αναζήτηση βοήθειας από άλλα άτομα*», (3) «*Ακατάλληλη διαχείριση (έκθεση σε συνεχείς κινδύνους)*», (4) «*δεν ξέρω*». (5) «*άλλο*».

Στη συνέχεια στον Πίνακα 28 παρουσιάζονται ποσοτικά δεδομένα των απαντήσεων των συμμετεχόντων για την ερώτηση «*Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο (π.χ. υποκλοπή Προσωπικών στοιχείων, βίαια παιχνίδια) στο Ίντερνετ;*». Παρατηρείται, πως το μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων (από 56,7% έως 60,0%) και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες συγκεντρώνεται στην απάντηση «*διακοπή αλληλεπίδρασης, (σταματώντας την αλληλεπίδραση)*». Ακολουθεί, η «*ακατάλληλη διαχείριση*» όπου στην ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών έχουμε το ποσοστό 21,7%, στη συνέχεια μειώνεται για την ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών ενώ τέλος αυξάνεται για τη μεγαλύτερη ηλικιακή μας ομάδα φτάνοντας στο 33%.

Οι απαντήσεις «*αναζήτηση βοήθειας από μεγαλύτερα άτομα*» και «*δεν ξέρω*» έρχονται στη προτελευταία και τελευταία θέση της ερώτησης των στρατηγικών διαχείρισης.

Πίνακας 28

Απαντήσεις (N και %) των παιδιών στην ερώτηση: *Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο στο Ίντερνετ;*

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
Κατηγορίες	N %	N %	N %	180
Διακοπή αλληλεπίδρασης (σταματώντας την αλληλεπίδραση ή απομακρύνοντας τον εαυτό τους)	34 (56,7%)	34 (56,7%)	36 (60,0%)	104
Αναζήτηση βοήθειας από άλλα άτομα	11 (18,3%)	8 (13,3%)	13 (21,7%)	32
Ακατάλληλη διαχείριση (έκθεση σε συνεχείς κινδύνους)	13 (21,7%)	7 (11,7%)	12 (33%)	32
Άλλο	1 (1,7%)	2 (3,3%)	4 (6,7%)	7
Δεν ξέρω	1 (1,7%)	4 (6,7%)	0 (0%)	5

Συνοψίζοντας βλέπουμε πως διαφοροποιούνται οι αντιλήψεις των παιδιών σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο ανά ηλικιακή ομάδα με τα παιδιά ηλικίας 5-6 ετών να έχουν τη μεγαλύτερη διαφορά σε σχέση με τα μεγαλύτερα παιδιά. Επίσης φαίνεται πως τα παιδιά

μεγαλύτερης ηλικίας γνωρίζουν σχετικά με τις αντιλήψεις και τις στρατηγικές διαχείρισης των κινδύνων του διαδικτύου σε σχέση με τα παιδιά μικρότερης ηλικιακής ομάδας.

Ποιες είναι οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο ;

Στον Πίνακά 29 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση «*Επιτρέπετε στο παιδί σας να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο;*» από τα οποία φαίνεται ότι στην ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών σημαντική μερίδα γονέων (58,3%) επιτρέπει την πρόσβαση στο διαδίκτυο μόνο με επίβλεψη, ενώ το 25,0% απαντάει ότι την επιτρέπει (Ναι) και το 16,7% δεν την επιτρέπει καθόλου (Όχι). Από την άλλη μεριά, στην ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών υπάρχει μια αξιοσημείωτη αύξηση στο ποσοστό των γονέων που επιτρέπουν την πρόσβαση στο διαδίκτυο μόνο με επίβλεψη (76,7%), μια μείωση σε αυτούς που επιτρέπουν απλώς τη πρόσβαση (13,3%) και μια μικρή μείωση σε αυτούς που απαντούν αρνητικά (Όχι), (10,0%). Παρόμοια με την ομάδα 6-7 ετών είναι και η ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών όπου, ένα υψηλό ποσοστό (75,0%) γονέων επιτρέπει την πρόσβαση στο διαδίκτυο μόνο με επίβλεψη, ενώ το 21,7% επιτρέπει πρόσβαση και ένα πολύ μικρό ποσοστό (3,3%) δεν επιτρέπει το καθόλου.

Πίνακας 29

Απαντήσεις γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «*Επιτρέπετε στο παιδί σας να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο;*»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
	N	N	N	180
	%	%	%	
Κατηγορίες				
Ναι	15 (25,0%)	8 (13,3%)	13 (21,7%)	36
Όχι	10 (16,7%)	6 (10,0%)	2 (3,3%)	18
Μόνο με επίβλεψη	35 (58,3%)	46 (76,7%)	45 (75,0%)	126

Στη συνέχεια, στον πίνακα 30 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση «Παρακολουθείτε τη δραστηριότητα των παιδιών σας στο διαδίκτυο ;» όπου φαίνεται πως ο γονικός έλεγχος αυξάνεται σταθερά με την ηλικία. Υπάρχει αισθητή άνοδος 4,7% από 5-6 έτη(74,3%) σε 6-7 έτη (78,3%) και μεγαλύτερη αύξηση 8,4% από 6-7 έτη (78,3%)σε 7-8 έτη(86,7%). Από την άλλη, η χρήση συστημάτων φιλτραρίσματος παραμένει σταθερή (11,7%) στις ηλικίες των 5-6 χρόνων και 6-7 χρόνων, αλλά αυξάνεται στη συνέχεια στην ηλικιακή ομάδα των 7-8 χρόνων(18,3%). Σχετικά με την απάντηση «άλλο» φαίνεται ότι μειώνεται σημαντικά το ποσοστό ανά ηλικία από 7,5% σε 2,7%.με την ηλικία. Σχετικά με την απάντηση «Δεν τις παρακολουθώ» το ποσοστό των γονέων που δεν παρακολουθούν τη χρήση του διαδικτύου των παιδιών τους μειώνεται δραματικά από 8,3% για 5-6 χρόνια σε 1,7% για 6-7 χρόνια (μείωση 6,6%), αλλά ελαφρώς αυξάνεται και πάλι στο 3,3% για 7- 8 χρόνια.

Πίνακας 30

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Παρακολουθείτε τη δραστηριότητα των παιδιών σας στο διαδίκτυο ;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
	N %	N %	N %	180
Κατηγορίες				
Μέσω γονικού ελέγχου	44 (74,6%)	47 (78,3%)	52 (86,7%)	143
Μέσω συστήματος φιλτραρίσματος	7 (11,7%)	7 (11,7%)	11 (18,3%)	25
άλλο	9 (15,3%)	6 (7,8%)	3 (5,1%)	18
Δεν τις παρακολουθώ	5 (8,3%)	1 (1,7%)	2 (3,3%)	8

Στη συνέχεια στον Πίνακα 31. παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση «Μιλάτε στο παιδί σας για την ασφάλεια στο διαδίκτυο;». Αρχικά, φαίνεται πως υπάρχει σημαντική μείωση στο ποσοστό των γονέων που μιλούν τα παιδιά τους (Ναι) για την ασφάλεια στο διαδίκτυο καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν καθώς το ποσοστό πέφτει από 80,0% για 5-6 χρόνια σε 15,0% για 6-7 χρόνια (μείωση 65,0%) και περαιτέρω σε 8,3% για 7-8 χρόνια (μείωση 6,7%).

Πίνακας 3

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση « Μιλάτε στο παιδί σας για την ασφάλεια στο διαδίκτυο;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο N
Κατηγορίες	N	N	N	180
	%	%	%	
Ναι	48 (80,0%)	9 (15,0%)	5 (8,3%)	62
Όχι	12 (20,0%)	51 (85,0%)	55 (91,7%)	118

Στον Πίνακα 32 εμφανίζονται τα ποσοστά των απαντήσεων των γονέων σχετικά με την ερώτηση «Αν ναι, πόσο συχνά;» που αφορά τη συχνότητα με την οποία μιλούν στα παιδιά τους σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Με βάση τα αποτελέσματα, βλέπουμε πως το ποσοστό των γονέων που μιλούν «πολύ συχνά» στα παιδιά τους για την ασφάλεια στο διαδίκτυο ,αυξάνεται ανά ηλικία από 31,7% για τα παιδιά της ηλικιακής ομάδας 5-6 ετών σε 48,0% για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών. Ακολούθως , για τις απαντήσεις «συχνά» φαίνεται πως ενώ το ποσοστό αυξάνεται από την ηλικία των 5-6 ετών

(25,0%) στο 30,0% για την ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών, στην συνέχεια μειώνεται με ποσοστό 26,7% για τα μεγαλύτερα παιδιά (7-8 ετών).Το ποσοστό των γονέων που μιλούν «μερικές φορές» στα παιδιά τους για την ασφάλεια στο διαδίκτυο μειώνεται κατά 8,3% (23,3%) από 5-6 ετών σε 6-7 ετών(15,0%) και παραμένει σταθερό από 6-7 ετών σε 7-8 ετών. Επιπλέον, το ποσοστό των γονέων που μιλούν «σπάνια» στα παιδιά τους για την ασφάλεια στο διαδίκτυο παραμένει το ίδιο στο 6,7% από 5-6 ετών έως 6-7 ετών, αλλά μειώνεται στο 3,3% για 7-8 χρόνων. Η απάντηση «καθόλου» υποδηλώνει σημαντική μείωση όσο αυξάνεται η ηλικία των παιδιών από 11,7% στις ηλικίες 5-6 ετών και φτάνει στο 3,3% για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών.

Πίνακας 32

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Αν ναι, πόσο συχνά;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
Κατηγορίες	N %	N %	N %	N 180
Πολύ συχνά	19 (31,7%)	21 (35,0%)	29 (48,0%)	69
Συχνά	15 (25,0%)	18 (30,0%)	16 (26,7%)	49
Μερικές φορές	14 (23,3%)	9 (15,0%)	9 (15,0%)	32
Σπάνια	4 (6,7%)	4 (6,7%)	2 (3,3%)	10
καθόλου	7 (11,7%)	1 (1,7%)	2 (3,3%)	10

Στη συνέχεια ακολουθεί ο Πίνακας 33 όπου παρουσιάζονται οι απαντήσεις στην ερώτηση «Έχει παρακολουθήσει το παιδί σας κάποιο σεμινάριο σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο;». Από τα παραπάνω αποτελέσματα των γονέων βλέπουμε πως απάντησαν «ποτέ» όσο μεγαλώνουν οι ηλικιακές ομάδες τόσο μεγαλώνει και το ποσοστό

παρακολούθησης σεμιναρίων που παρακολουθούν τα παιδιά τους με τα ποσοστά να ανεβαίνουν στο 18,3% για τις ηλικίες 6-7 και 7-8 ετών.

Πίνακας 33

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Έχει παρακολουθήσει το παιδί σας κάποιο σεμινάριο σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο;»

Απαντήσεις	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
	N %	N %	N %	N 180
Ποτέ	22 (36,7%)	23 (38,3%)	23 (38,3%)	68
1 φορά	0 (0%)	9 (15,0%)	7 (11,7%)	16
2 φορές	0 (0%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	4
3 ή περισσότερες	5 (8,3%)	11 (18,3%)	11 (18,3%)	27
Δεν γνωρίζω	31 (51,7%)	18 (30,0%)	16 (26,7%)	65

Στον Πίνακα 34 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων της ερώτησης «Ποιοι θεωρείται πως είναι οι πιθανοί κίνδυνοι του διαδικτύου;». Στην ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών βλέπουμε πως ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τα παιδιά είναι ο εθισμός με 88,3%, ενώ ακολουθούν

τα «βίαια παιχνίδια που επιφέρουν επιβλαβείς συμπεριφορές» με 60,0%, η αποξένωση (58,3%), το βίαιο περιεχόμενο (56,7%), η παιδική πορνογραφία (55,0%). Η υποκλοπή προσωπικών στοιχείων φαίνεται πως δεν είναι τόσο σημαντικός κίνδυνος για τους γονείς των μικρότερων παιδιών καθώς έρχεται τελευταίος με 38,3%. Όσον αφορά την ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών, και εδώ φαίνεται πως ο κύριος κίνδυνος για τους γονείς είναι ο «εθισμός» όπου φτάνει στο 83,3%, ενώ στη συνέχεια ακολουθεί το βίαιο περιεχόμενο (71,7%) και τα βίαια παιχνίδια που αποφέρουν επιβλαβείς συμπεριφορές (70,0%). Η αποξένωση, η υποκλοπή προσωπικών στοιχείων, η παιδική πορνογραφία και ο εκφοβισμός βρίσκονται λίγο πιο χαμηλά στην επικινδυνότητά των γονέων. Στην ηλικία των 7-8 ετών φαίνεται πως συμπίπτουν απαντήσεις των γονέων με τις απαντήσεις της ηλικιακής ομάδας 5-6 ετών, καθώς ο εθισμός (85,5%), τα βίαια παιχνίδια που επιφέρουν επιβλαβές περιεχόμενο (73,3%), το βίαιο περιεχόμενο (65,0%) και η παιδική πορνογραφία (60,0%) είναι οι πιο πιθανοί κίνδυνοι για τους γονείς.

Πίνακας 34

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Ποιοι θεωρείται πως είναι οι πιθανοί κίνδυνοι του διαδικτύου;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο
Κατηγορίες	N %	N %	N %	N 180
Εθισμός	53 (88,3%)	50 (83,3%)	51 (85,5%)	154
Αποξένωση	35 (58,3%)	38 (63,3%)	32 (53,3%)	105
Υποκλοπή προσωπικών στοιχείων	23 (38,3%)	29 (48,3%)	19 (31,7%)	71
Βίαιο περιεχόμενο	34 (56,7%)	43 (71,7%)	39 (65,0%)	116

Παιδική πορνογραφία	33 (55,0%)	29 (48,3%)	36 (60,0%)	98
Βίαια παιχνίδια που επιφέρουν επιβλαβείς συμπεριφορές	36 (60,0%)	42 (70,0%)	44 (73,3%)	122
Εκφοβισμός	30 (50,0%)	28 (46,7%)	24 (40,0%)	82
Άλλο	2 (3,4%)	3 (5,1%)	3 (5,1%)	8
Δεν υπάρχουν κίνδυνοι	0 (0%)	0 (0%)	1 (1,7%)	1

Στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας 35) παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση «Πως εξηγείτε στο παιδί σας την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο;». Οι γονείς που τα παιδιά τους ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών προτιμούν την από κοινού χρήση διαδικτύου ενώ οι γονείς που ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες 5-6 ετών και 7-8 ετών προτιμούν την απάντηση «μέσω ενημέρωσης των κινδύνων». Ωστόσο, το ποσοστό που προτιμάει την απάντηση «άλλο» παραμένει σταθερό για τις ηλικιακές ομάδες 5-6 ετών και 6-7 ετών, ενώ μειώνεται σημαντικά στο 1,7% για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών.

Πίνακας 35

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Πως εξηγείτε στο παιδί σας την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο N
Κατηγορίες	N %	N %	N %	180
Μέσω κοινής χρήσης	28 (46,7%)	29 (48,3%)	22 (36,7%)	79
Μέσω ενημέρωσης των κινδύνων	30 (50,0%)	37 (61,7%)	46 (76,7%)	113
άλλο	4 (6,8%)	4 (6,8%)	1 (1,7%)	9

Στον παρακάτω Πίνακα 36 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση «Πόσο σίγουροι αισθάνεστε για την ικανότητα σας να καθοδηγήσετε το παιδί σας, ώστε να διαχειρίζεται σωστά το διαδίκτυο;». Από τα αποτελέσματα φαίνεται πως οι γονείς που η ηλικιακή ομάδα των παιδιών τους είναι 5-6 ετών αισθάνονται αρκετά σίγουροι, ενώ την ίδια απάντηση έδωσαν και οι γονείς για μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες παιδιών με 61,7% και 74,6% αντίστοιχα.

Πίνακας 36

Απαντήσεις/περιγραφές γονέων που απάντησαν στην ερώτηση «Πόσο σίγουροι αισθάνεστε για την ικανότητα σας, να καθοδηγήσετε το παιδί σας, ώστε να διαχειρίζεται σωστά το διαδίκτυο;»

	5-6 ετών	6-7 ετών	7-8 ετών	Σύνολο N
	N %	N %	N %	180
Απόλυτα σίγουρος	16 (26,7%)	18 (30,0%)	14 (23,7%)	48
Αρκετά σίγουρος	37 (61,7%)	37 (61,7%)	44 (74,6%)	118
Καθόλου σίγουρος	5 (8,3%)	5 (8,3%)	4 (6,64%)	11

Συνοπτικά, κατανοούμε σύμφωνα και με τα δεδομένα των απαντήσεων των γονέων πως οι γονείς έχουν αντίληψη των κινδύνων που υπάρχουν στο διαδίκτυο σχετικά με την ηλικιακή ομάδα των παιδιών 5-8 ετών.

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα προσπάθησε να διερευνήσει συνολικά τις αντιλήψεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας σχετικά με τη κατανόηση του διαδικτύου, την ασφάλεια και τις στρατηγικές διαχείρισης των κινδύνων του. Επιπλέον, μελετήθηκαν και οι αντιλήψεις των γονέων των συμμετεχόντων παιδιών της έρευνας μας σχετικά με τους κινδύνους και την ασφάλεια που κυριαρχεί στο διαδίκτυο και μπορεί να αντικρίσει ένα παιδί μικρότερης ηλικίας. Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας μας ανά ερευνητικό ερώτημα .

Πως κατανοούν τα παιδιά την έννοια του διαδικτύου; Διαφοροποιείται η κατανόηση της έννοιας του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα των παιδιών;

Το συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα είχε ως στόχο να διερευνήσει πώς αντιλαμβάνονται και κατανοούν τα παιδιά την έννοια του διαδικτύου, εστιάζοντας ιδιαίτερα στο αν αυτή η κατανόηση ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία. Σχετικά με τη χρήση του διαδικτύου μια σημαντική πλειονότητα παιδιών σε όλες τις ηλικιακές ομάδες ανέφερε ότι χρησιμοποιεί το διαδίκτυο όπου το ποσοστό αυτό αυξάνεται με την ηλικία κάτι που επιβεβαιώνεται και από άλλες έρευνες (Dodge, 2011). Όσον αφορά το αν πρέπει να είναι κάποιος μαζί με τα παιδιά κατά τη χρήση του διαδικτύου, από τα δεδομένα μας φαίνεται πως καθώς η ηλικιακή ομάδα αυξάνεται τόσο μειώνεται ελαφρώς η πεποίθηση πως θα πρέπει να είναι κάποιος μαζί τους για επίβλεψη, ενώ σε αντίθεση με την ερώτηση «*Αν υπάρχουν πράγματα στο διαδίκτυο που δεν θα έπρεπε να υπάρχουν*», πολλά παιδιά ηλικίας 7-8 ετών πιστεύουν ότι υπάρχει ακατάλληλο περιεχόμενο στο διαδίκτυο με τις πιο συχνές απαντήσεις για την ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών να είναι οι «*επικίνδυνες συμπεριφορές ή/και άνθρωποι στο διαδίκτυο*», 6-7 ετών το «*επικίνδυνο ή και τρομακτικό περιεχόμενο*» στο διαδίκτυο και για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών τα «*διάφορα είδη παιχνιδιών*». Σχετικά με την ερώτηση «*Έχεις δει πράγματα στο ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να δεις*;» υπάρχει μια σταδιακή αύξηση στο ποσοστό των παιδιών που έχουν αντικρίσει ακατάλληλο περιεχόμενο καθώς αυξάνεται η ηλικία τους με κύριες απαντήσεις όπως «*επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο*» για τη μικρότερη ηλικία παιδιών, «*διάφορα είδη παιχνιδιών*» για τις ηλικίες 6-7 ετών και οι κατηγορίες «*σεξουαλικά ρητά ή/και περιεχόμενο*» για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών καθώς και η απάντηση «*επικίνδυνο ή/και τρομακτικό περιεχόμενο στο διαδίκτυο*». Σε σχέση με την ερώτηση «*είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο ίντερνετ*» η πεποίθηση αυτή μειώνεται όσο αυξάνεται η ηλικία με το «*ευχάριστο περιεχόμενο*» να προτιμάτε στις ηλικίες των 5-6 ετών και 6-7 ετών, και το «*αίσθημα ασφάλειας σε γνώριμες συσκευές ή/και καταστάσεις*» για την ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών. Στην ερώτηση

« ποιος σου έμαθε αυτά που ξέρεις για το διαδίκτυο;» η κύρια απάντηση και για τις τρεις ηλικιακές μας ομάδες είναι «τα έμαθα μόνος μου» ενώ ακολουθούν οι γονείς και οι δάσκαλοι.

Με βάση όλα τα παραπάνω, φαίνεται πως διαφοροποιούνται οι αντιλήψεις των παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα. Ειδικότερα, όσο μεγαλύτερο είναι το παιδί τόσο πιο ενήμερο είναι σχετικά με το διαδίκτυο.

Διαφοροποιείται η κατανόηση θεμάτων ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης κινδύνων του διαδικτύου σε σχέση με την ηλικία των παιδιών.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που αντλήσαμε στην έρευνα μας σχετικά με τα θέματα ασφάλειας και στρατηγικών διαχείρισης των κινδύνων του διαδικτύου φαίνεται πως κυριαρχεί μια σαφή τάση, δηλαδή όσο τα παιδιά μεγαλώνουν γίνονται όλο και πιο προσεκτικά σχετικά με την ασφάλεια των διάφορων διαδικτυακών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, παρατηρείτε πως όσο η ηλικία των παιδιών μεγαλώνει τόσο μειώνονται οι θετικές απαντήσεις σχεδόν σε όλες τις ερωτήσεις ασφάλειας. Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των παιδιών της ηλικιακής ομάδας 7-8 ετών, σε αντίθεση με τις μικρότερες ηλικίες παιδιών, δεν θεωρεί ασφαλές να συμμετέχουν μόνα τους σε διαδικτυακές δραστηριότητες, να μοιράζονται προσωπικά στοιχεία ή ακόμα και να αλληλοεπιδρούν με αγνώστους στο διαδίκτυο χωρίς να είναι κάποιος μεγαλύτερος κοντά τους κυρίως λόγω του επικίνδυνου περιεχομένου ή/και ανθρώπων που υπάρχουν στο ίντερνετ, αφού στις περισσότερες ερωτήσεις η ηλικιακή ομάδα 7-8 ετών απαντάει αρνητικά. Το ίδιο ακολουθεί και η μεσαία ηλικιακή ομάδα 6-7 ετών σε σχέση με την ηλικιακή ομάδα 5-6 ετών γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τη βιβλιογραφία ότι δηλαδή, τα μεγαλύτερα παιδιά γνωρίζουν περισσότερα σε σχέση με τα μικρότερης ηλικίας παιδιά (Bond, 2018). Επιπλέον παρατηρείται, ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό στο θέμα της εκπαίδευσης για την ευαισθητοποίηση σχετικά με

τους κινδύνους του διαδικτύου κάτι που επιβεβαιώνεται και από τη βιβλιογραφία καθώς φαίνεται πως παρόλο που τα παιδιά γνωρίζουν θέματα σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο, δεν μπορούν να εφαρμόσουν τις αντιλήψεις τους με επιτυχία πάντοτε κάτι που κατανοούμε από το υψηλό ποσοστό των απαντήσεων «δεν ξέρω», ειδικότερα στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες της έρευνας μας (Lydia Plowman, 2018).

Όσον αφορά τις στρατηγικές διαχείρισης που χρησιμοποιούν τα παιδιά σε περίπτωση που δουν κάτι επικίνδυνο βλέπουμε πως τα περισσότερα παιδιά προτιμούν να διακόψουν /σταματήσουν την αλληλεπίδραση τους στο διαδίκτυο ενώ άλλα παιδιά προτιμούν να ζητήσουν βοήθεια από άλλα ίσως και μεγαλύτερα άτομα. Υψηλός ωστόσο παραμένει ο αριθμός ακόμα και αν βρίσκεται στη τρίτη θέση των απαντήσεων των παιδιών η περιγραφή «ακατάλληλη διαχείριση, έκθεση σε συνεχείς κινδύνους» με τα παιδιά της ηλικιακής ομάδας 5-6 και 7-8 να λαμβάνουν υψηλό ποσοστό απαντήσεων. Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν τη έρευνα της Lesley (Lesley, 2011).

Συμπερασματικά, παρατηρούμε πως οι αντιλήψεις των παιδιών διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία, και πιο συγκεκριμένα όσο μεγαλύτερα είναι τα παιδιά τόσο καλύτερη και πιο ολοκληρωμένη αντίληψη έχουν σχετικά με την ασφάλεια και τις στρατηγικές διαχείρισης του διαδικτύου.

Ποιες είναι οι αντιλήψεις των γονέων σχετικά με την ασφάλεια και τους κινδύνους στο διαδίκτυο ;

Τα δεδομένα δείχνουν ότι οι γονείς είναι γενικά προσεκτικοί σχετικά με τη χρήση του Διαδικτύου από τα παιδιά τους, επιτρέποντας κυρίως την πρόσβαση με επίβλεψη σε μεγάλο ποσοστό σε όλες τις ηλικιακές ομάδες της έρευνας μας, ενώ ως μέθοδο παρακολούθησης οι

γονείς χρησιμοποιούν τον γονικό έλεγχο σε αντίθεση με ένα πολύ μικρό ποσοστό γονέων που δεν τις παρακολουθεί καθόλου κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τη βιβλιογραφία μας ,ότι δηλαδή είναι δύσκολη η παρακολούθηση των παιδιών από τους γονείς, στο διαδίκτυο (Maćkowiak, 2023). Παρακάτω, στην ερώτηση «Μιλάτε στα παιδιά σας σχετικά με την ασφάλεια του διαδικτύου;» υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις καθώς το 80% της ηλικιακής ομάδας 5-6 ετών φαίνεται πως μιλάει στα παιδιά του σε αντίθεση με τους γονείς των άλλων ηλικιακών ομάδων που φαίνεται να μην μιλάει καθόλου. Σχετικά με το πόσο συχνά οι γονείς μιλάνε στα παιδιά τους φαίνεται πως περίπου το 38% των γονέων μιλάει «πολύ συχνά» στα παιδιά του, σε όλες τις ηλικιακές ομάδες ενώ περίπου το 5,5% «ποτέ». Όσον αφορά την ερώτηση «Έχει παρακολουθήσει το παιδί σας κάποιο σεμινάριο σχετικά με την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο;» φαίνεται πως περίπου το 38% των παιδιών σε όλες τις ηλικιακές ομάδες δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ σεμινάριο σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο ενώ επίσης μεγάλο ποσοστό των γονέων δεν γνωρίζει αν έχει παρακολουθήσει το παιδί τους σεμινάριο ή όχι. Ως πιο σημαντικούς κίνδυνους στο διαδίκτυο οι γονείς θεωρούν ως κύριο τον εθισμό και στη συνέχεια ακολουθεί το βίαιο περιεχόμενο και τα βίαια παιχνίδια όπου δείχνει πως συμφωνεί με την παραπάνω βιβλιογραφία μας (Livingstone S., 2012). Πιο συγκεκριμένα στη μελέτη μας φάνηκε πως ο εθισμός είναι ο κύριος κίνδυνος με βάση τους γονείς και για τις τρεις ηλικιακές ομάδες , ενώ τα βίαια παιχνίδια έρχονται δεύτερα για τις ηλικίες 5-6 και 7-8 ετών, ενώ οι γονείς των ηλικιών 6-7 θεωρούν ως δεύτερο σημαντικότερο το βίαιο περιεχόμενο στο διαδίκτυο.

Λιγότερο επικίνδυνο αλλά με μικρή διαφορά θεωρούν και την υποκλοπή προσωπικών στοιχείων, ενώ ως τρόπο επεξήγησης της ασφαλούς χρήσης του διαδικτύου φαίνεται πως χρησιμοποιούν την μέθοδο «μέσω ενημέρωσης κινδύνων». Ολοκληρώνοντας τα δεδομένα των γονέων το μεγαλύτερο ποσοστό νιώθει «αρκετά σίγουρο» για τη καθοδήγηση των παιδιών του

στο διαδίκτυο. Συνοπτικά, σύμφωνα με τα δεδομένα μας οι γονείς μπορούν να κατανοήσουν τους διαδικτυακούς κινδύνους και την ασφάλεια και στις τρεις ηλικιακές ομάδες παιδιών

Περιορισμοί

Η συγκεκριμένη έρευνα έχει αρκετούς περιορισμούς. Ο πρώτος περιορισμός της μελέτης μας έχει να κάνει με το ότι πολλοί συγγραφείς δεν ανέφεραν πάντα συστηματικά τις απαντήσεις των παιδιών με αποτέλεσμα μερικές από τις αντιλήψεις να βασίζονται στις απόψεις των συγγραφέων. Ο δεύτερος περιορισμός δημιουργείται από τη αναζήτηση κλειδιών -λέξεων στο google scholar καθώς ορισμένες λέξεις όπως «αντίληψη ασφάλειας» ή «παιδιά» ή «αντιλήψεις γονέων» ή «διαδίκτυο» ενδέχεται να οδηγήσει σε περισσότερες σχετικές δημοσιεύσεις. Ένας ακόμη περιορισμός έχει να κάνει με τις αντιλήψεις των παιδιών και των γονέων σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο καθώς σε άλλες σχετικές έρευνες μπορεί να υπάρξουν περισσότερες λεπτομέρειες ή κατηγορίες σχετικά με το διαδίκτυο, γεγονός που μπορεί να μην συνέβη στην έρευνα μας. Τέλος, πρέπει να τονιστεί η διαφορά της διαμονής των συμμετεχόντων(Ζάκυνθος και Αθήνα),κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικές αντιλήψεις .

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Δεδομένου ότι η τεχνολογία συνεχώς εξελίσσεται το ίδιο με τους τρόπους που εξελισσόμαστε και αλληλοεπιδρούμε στη καθημερινή μας ζωή, είναι πολύ δύσκολο τα δεδομένα αυτής της έρευνας να παραμένουν αντιπροσωπευτικά για τα παιδιά ηλικίας 5 έως 8 ετών. Επιπλέον, δεν γίνεται να παραλείψουμε ότι ένα άτομο μπορεί να έχει παραπάνω από μία αντιλήψεις σχετικά με κάποιο ζήτημα καθώς έρευνα έχει δείξει ότι αμοιβαίες ασυνεπείς αντιλήψεις μπορούν να συνυπάρχουν ή να ενεργοποιηθούν ανάλογα με τη κατάσταση που βρίσκεται το κάθε άτομο (Shtulman, 2012). Αυτές οι αντιλήψεις δεν είναι γνωστό αν έχουν

εκδηλωθεί ή όχι στην έρευνά μας. Προτείνουμε τη διεξαγωγή μελετών που ενθαρρύνουν και προσπαθούν να συλλέξουν πιο ολοκληρωμένα την αξιολόγηση των αντιλήψεων σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο καθώς και εργαλεία αξιολόγησης τα οποία να μπορούν να αξιολογούν πιο ολοκληρωμένα, αντί να βασιζόμαστε σε καθοδηγούμενες συνεντεύξεις, καθώς μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και κατηγορίες από την έρευνα μας. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως όταν μπορέσουμε να αξιολογήσουμε πιο συγκροτημένα τις αντιλήψεις των παιδιών αλλά και των γονέων αυτό θα μπορέσει να μας ανοίξει μεγαλύτερες ευκαιρίες για να τα συνδέσουμε με άλλες απόψεις ή συμπεριφορές. Κλείνοντας, οι αντιλήψεις που αναφέρονται στη συγκεκριμένη εργασία θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους εκπαιδευτικούς και όχι μόνο, ώστε να δημιουργήσουν υλικό σχετικά με τη κατανόηση των κινδύνων στο διαδίκτυο.

Συμπεράσματα

Συνοπτικά, η μελέτη αποκαλύπτει ότι η κατανόηση του διαδικτύου και των διαδικτυακών κινδύνων από τα παιδιά εξελίσσεται με την ηλικία ωστόσο παραμένει πολύ σημαντική η συνεχής ευαισθητοποίηση και η κατάλληλη εκπαίδευση των παιδιών. Τα μεγαλύτερα παιδιά φαίνεται ότι δείχνουν σχετικά καλή επίγνωση της κατανόησης της έννοιας του διαδικτύου και της ασφάλειας σχετικά και με την συχνή αναξιοπιστία του διαδικτύου, ενώ τα μικρότερα παιδιά είναι πιο πιθανό να αισθάνονται την ανάγκη για επίβλεψη και να πιστεύουν περισσότερο σε σχέση με παιδιά μεγαλύτερων ηλικιών, την «αλήθεια» του διαδικτυακού περιεχομένου και όχι μόνο. Εξίσου σημαντικό ήταν και το ποσοστό σε όλες τις ηλικιακές ομάδες σχετικά με τις στρατηγικές διαχείρισης του διαδικτύου, καθώς παρόλη τη μικρή διαφορά σε σχέση με τις άλλες

απαντήσεις όπως αναζήτηση βοήθειας από άλλα άτομα ή ακατάλληλη διαχείριση, δείχνουν πως ξέρουν πως να διαχειριστούν κάποιο πιθανό κίνδυνο. Από την άλλη πλευρά τα δεδομένα των γονέων υποδεικνύουν μια γενική τάση προσεκτικής αλλά προληπτικής συμμετοχής των γονέων στη χρήση του διαδικτύου των παιδιών τους, με έντονη προτίμηση για εποπτευόμενη πρόσβαση, τακτική παρακολούθηση και συζητήσεις για την ασφάλεια του Διαδικτύου. Οι γονείς αναγνωρίζουν διάφορους κινδύνους που σχετίζονται με τη χρήση του Διαδικτύου, με τον εθισμό, το βίαιο περιεχόμενο και τα βίαια παιχνίδια να είναι τα πιο ανησυχητικά για αυτούς. Υπάρχει επίσης μια συνεχής προσπάθεια για την εκπαίδευση των παιδιών σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο, αν και η επίσημη εκπαίδευση μέσω σεμιναρίων είναι λιγότερο συχνή. Συνολικά, οι γονείς φαίνονται σίγουροι για την ικανότητά τους να καθοδηγούν τα παιδιά τους, με την αυτοπεποίθηση να αυξάνεται ελαφρώς καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν.

Όλα τα παραπάνω ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία της κατάλληλης ανά ηλικία εκπαίδευσης στο Διαδίκτυο, προάγοντας τον ψηφιακό γραμματισμό και την κριτική σκέψη από νεαρή ηλικία με τους γονείς να παίζουν σημαντικό ρόλο για την ισορροπία μεταξύ της επίβλεψης και της ενίσχυσης της ανεξαρτησίας, επιτρέποντας στα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής σκέψης και υπεύθυνη διαδικτυακή συμπεριφορά. Επιπλέον, η παρούσα έρευνα υπογραμμίζει σημαντικές τάσεις και κενά στην ευαισθητοποίηση για την ασφάλεια των παιδιών σε διαφορετικές ηλικιακές ομάδες, παρέχοντας πολύτιμες γνώσεις στους εκπαιδευτικούς και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για τη βελτίωση των στρατηγικών εκπαίδευσης σχετικά με την ασφάλεια στο διαδίκτυο για παιδιά μικρότερης ηλικίας.

Βιβλιογραφία

Aven, T. &. (2010). *New approach to risk evaluation and management: Risk-based, precaution-based, and discourse-based strategie*. Springer.

Bond, E. a. (2018). *Virtual vulnerability: safeguarding children in digital environments*., Technology for Smart Futures, eds M. Dastbaz, H. Arabnia, and B. Akhgar (Cham:Springer International Publishing), 251–269. doi: 10.1007/978-3-319-60137-3_12.

Chaudron, S. (2015). *Young Children (0-8) and digital technology: A qualitative exploratorystudy across seven countries*

https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/480577/1/Full_multinational_report_2015

Cunningham, S. E. (2016). *Southern Economic Journal*, 82(4), 1247–1265.

<https://doi.org/10.1002/soej.12139>

Dodge, A. M. (2011). *Connected kids? K-2 children's use and understanding of the Internet*.

Dourish, L. P. (2003). Unpacking privacy for a networked world. *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.

E. Echeburua, F. L. (2009). *Adicción a las nuevas tecnologías en jóvenes y adolescentes*.

Pirámide, Madrid.

Eskelä-Haapanen, S. C. (2019, december). *It Goes Around the World' – Children's Understanding of the Internet*.

Eu kids online. (2020, March 10 2021). <https://bit.ly/3g662L1>

Hasebrink, U. L. (2009). *comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online*. <http://eprints.lse.ac.uk/24368/>

Lesley, A. (2011). *Exploring young children's understanding of risks associated with Internet usage and their concepts of management strategies*. <https://doi.org/10.1177/1476718X1036747>

Livingstone S., L. H. (2012). *Children, Risk and Safety on the Internet: Research and Policy Challenges in Comparative Perspective*. 10.1332/policypress/9781847428837.003.0012.

Livingstone, S. &.-R. (2020). *Parenting for a Digital Future: How Hopes and Fears about Technology Shape Children's Lives*. Oxford University Press.

- Livingstone, S. a. (2021). *The 4cs: Classifying Online Risk to Children*. CO: RE Short Report Series on Key Topics. Hamburg: Leibniz-Institut für Medienforschung | Hans-Bredow-Institut (HBI); O:RE - Children Online:Research and Evidence
- Livingstone, S. J. (2008, november). *Parental Mediation of Children's Internet Use*. Ανάκτηση από 10.1080/08838150802437396
- Lydia Plowman, D. Y.-R. (2018, july). *Play and creativity in young children's use of apps*. Ανάκτηση από <https://doi.org/10.1111/bjet.12622>
- Maćkowiak, F. ., (2023). Rational inattention: A review. *Journal of Economic Literature*, σσ. pp. 226-273.
- Martínez, G. C. (2020). *Online parental mediation strategies in family contexts of Spain*. *Comunicar Digital/Comunicar*, 28(65), 67–76: <https://doi.org/10.3916/c65-2020-06>
- Montgomery, K. C. (2017). Children’s privacy in the Big Data Era: research opportunities. . *Pediatrics*, 140(Supplement_2), S117–S121. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1758o>.
- Núñez-Gómez, P. L.-M. (2021). *itical analysis of the risks in the use of the internet and social networks in childhood and adolescence*. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.683384>.
- Shtulman, A. &. (2012). Scientific knowledge suppresses but does not supplant earlier intuitions. <https://doi.org/10.1016/j.cognition.2012.04.005>, σσ. *Cognition*, 124(2), 209-215.
- Sorensen, E. (2005). *Internet safety for children*. Sydney: *The Australian Broadcasting Authority and NetAlert Limited*.
- Wonsun, L. S. (2017, february). Parental mediation of children’s digital technology use in Singapore. *Journal of Children and Media* 11, σσ. :1-19.

Zhang-Kennedy, L. (2017, july). *Engaging Children About Online Privacy Through Storytelling in an Interactive Comic.*

Παραρτήματα

Παράρτημα 1 -Ενημέρωση διευθυντών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

31/10/2023

Αγαπητέ/ή κύριε/α Διευθυντά/ντρια,

Σας προσκαλούμε να συμμετάσχετε στην έρευνα με τίτλο: «Διερεύνηση της κατανόησης θεμάτων ασφάλειας και κινδύνων στο διαδίκτυο από παιδιά προσχολικής και σχολικής ηλικίας»

Η έρευνα διεξάγεται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας για το ΠΜΣ «Κυβερνοψυχολογία», του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η έρευνα έχει εγκριθεί από την αρμόδια Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Ε.Κ.Π.Α., με ημερομηνία έγκρισης 22-09-2023.

Στο πλαίσιο της έρευνας, θα διενεργηθούν σύντομες ατομικές συνεντεύξεις στους μαθητές του Νηπιαγωγείου και της Α΄ και Β΄ Δημοτικού από την ερευνήτρια, κ. Παπαδάτου Αγγελική Αθηνά διάρκειας 20 λεπτών. Τα παιδιά μπορούν να διακόψουν οποιαδήποτε στιγμή, εάν το θελήσουν.

Επιπλέον, θα δοθούν σε όλους τους γονείς των συμμετεχόντων, έντυπα συγκατάθεσης, όπου γραπτώς θα συναινούν για τη συμμετοχή αυτών και των παιδιών τους στην έρευνα. Επίσης, οι γονείς θα κληθούν να απαντήσουν σε ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο θα τους ζητηθούν κάποια δημογραφικά στοιχεία. Το ερωτηματολόγιο θα έχει έντυπη μορφή και θα

μπορεί να απαντηθεί οποιαδήποτε στιγμή εντός και εκτός του σχολικού συγκροτήματος. Όλες οι απαντήσεις καταγράφονται με τρόπο που δεν επιτρέπει να συνδεθούν με την ταυτότητα των μαθητών και η πληροφόρηση δεν κοινοποιείται στους εκπαιδευτικούς ή στη διεύθυνση του σχολείου, αφού όλα τα δεδομένα που συλλέγονται είναι αυστηρώς εμπιστευτικά και απόρρητα.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συνδρομή σας σε αυτή την προσπάθεια!

Με εκτίμηση,

Παπαδάτου Αγγελική Αθηνά,

Εκπαιδευτικός

ΠΜΣ “Κυβερνοψυχολογία”

Παράρτημα 2 - Ενημέρωση γονέων

Αγαπητοί γονείς,

Σας προσκαλούμε να συμμετάσχετε στην έρευνα με τίτλο: «Οι εννοιολογικές αναπαραστάσεις των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας για το διαδίκτυο και οι αντιλήψεις τους για τα θέματα ασφάλειας και κινδύνων» που πραγματοποιείται από το ΠΜΣ «Κυβερνοψυχολογία» του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η έρευνα έχει εγκριθεί από την αρμόδια Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας του Ε.Κ.Π.Α., με ημερομηνία έγκρισης 22-09-2023.

Στο πλαίσιο της έρευνας, θα διενεργηθούν σύντομες συνεντεύξεις στους μαθητές του Νηπιαγωγείου και της Α΄ και Β΄ Δημοτικού από την ερευνήτρια, κ. Παπαδάτου Αγγελική

Αθηνά , αναφορικά με τους κινδύνους , την ασφάλεια και τις στρατηγικές διαχείρισης του διαδικτύου .

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι εθελοντική. Μπορείτε να αρνηθείτε να απαντήσετε σε τυχόν ερωτήσεις που δεν επιθυμείτε να απαντήσετε. Μπορείτε να αποσύρετε τη συγκατάθεσή σας για συμμετοχή στην έρευνα οποιαδήποτε στιγμή πριν την ολοκλήρωσή της ή τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα αξιοποιηθούν στην αποτελεσματικότερη ενημέρωση και προστασία των παιδιών στην πλοήγησή τους στο διαδίκτυο, από γονείς, εκπαιδευτικούς και ειδικούς ψυχικής υγείας. Παρακαλούμε να δώσετε τη συγκατάθεσή σας, αφού διαβάσετε προσεκτικά και εφόσον συμφωνείτε να συμμετάσχουν τα παιδιά σας στην έρευνα, να επιλέξετε το αντίστοιχο πεδίο «Συμφωνώ» και μόνο τότε τα παιδιά σας θα συμμετάσχουν.

Η συμμετοχή καθώς και η συμβολή των παιδιών σας -μαθητών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης- θα είναι πολύ σημαντική σε αυτή την έρευνα! Με ειλικρινείς ευχαριστίες για το ενδιαφέρον σας και τη συνεργασία σας.

Προσωπικά Δεδομένα-GDPR -Έντυπο Συγκατάθεσης Γονέα

Όλα τα προσωπικά δεδομένα που θα συλλεχθούν κατά τη διάρκεια της παρούσας έρευνας προστατεύονται σύμφωνα με τα όσα προβλέπονται από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό

Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων καθώς και με τους όρους της ελληνικής νομοθεσίας.

Η ερευνήτρια ακολουθεί απαρέγκλιτα όλους τους όρους που θεσπίζονται από το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, αλλά και της άδειας που έχει εγκριθεί για την έρευνα από την

Επιτροπή Δεοντολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας. Σε όλα τα προσωπικά σας στοιχεία που συλλέγονται μέσω των πρωτοκόλλων-φύλων εξέτασης μαθητών- έχει πρόσβαση μόνο η ερευνήτρια. Η συλλογή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αφορά αποκλειστικά τους ερευνητικούς σκοπούς της διπλωματικής έρευνας της ερευνήτριας. Όλες οι απαντήσεις καταγράφονται με τρόπο που δεν επιτρέπει να συνδεθούν με την ταυτότητα των μαθητών και η πληροφόρηση δεν κοινοποιείται στους εκπαιδευτικούς ή στη διεύθυνση του σχολείου, αφού όλα τα δεδομένα που θα συλλέγονται είναι αυστηρώς εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Εφόσον συμφωνείτε με τη διαδικασία, όπως περιεγράφηκε παραπάνω, δηλώστε το στη συνέχεια.

Συμφωνώ

Δεν Συμφωνώ

Υπογραφή:.....

Για οποιαδήποτε απορία ή διευκρίνηση, μην διστάσετε να επικοινωνήσετε.

Παπαδάτου Αγγελική Αθηνά

Εκπαιδευτικός, ΠΜΣ «Κυβερνοψυχολογία»

Τηλ: 6987935477

Email: aggelikistar2@gmail.com

Παράρτημα 3- Οδηγός συνέντευξης παιδιών

Οδηγός συνέντευξης

Κωδικός παιδιού: _____

1. Από που έμαθες αυτά που ξέρεις για το Ίντερνετ; (έως 2 απαντήσεις)

- Γονείς.
- Δάσκαλος.
- αδέρφια-κάτω των 18 ετών.
- συγγενείς-ξαδέρφια/θείος/παππούδες.
- Φίλοι (άνω των 18 ετών)
- Τα έμαθα μόνος μου

2. Είναι ασφαλές να χρησιμοποιείς μόνος σου το Ίντερνετ;

Ναι

Όχι

Γιατί

3. Νομίζεις ότι πρέπει να είναι κάποιος μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το Ίντερνετ?

Ναι

Όχι

4. Αν ναι, ποιος νομίζεις ότι θα πρέπει να είναι μαζί σου όταν χρησιμοποιείς το Ίντερνετ;

5. Υπάρχει κάτι μέσα στο Ίντερνετ που δεν θα έπρεπε να υπήρχε?

6. Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες το όνομα σου, στο Ίντερνετ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

7. Είναι ασφαλές να γράφεις ή να λες τη διεύθυνσή σου, στο Ίντερνετ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

8. Είναι ασφαλές να δείχνεις τη φωτογραφία σου, στο Ίντερνετ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

9. Έχεις δει πράγματα στο Ίντερνετ που πιστεύεις ότι δεν έπρεπε να τα δεις;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Αν ναι, τι έχεις δει;

10. Είναι ασφαλές να μιλάς με άλλους ανθρώπους στο Ίντερνετ που θέλουν να σου μιλήσουν ενώ είσαι μόνος/ μόνι, χωρίς να είναι μαζί σου κάποιος ενήλικας;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

11. Είναι ασφαλές να συναντάς από κοντά ανθρώπους που τους γνώρισες ΜΟΝΟ από το Ίντερνετ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

12. Χρησιμοποιείς το Ίντερνετ για να ψάξεις κάτι;

Ναι

Όχι

13.Είναι αλήθεια ότι βλέπεις ή ακούς στο Ίντερνετ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

14.Εάν μπεις σε μια ιστοσελίδα και σου ζητήσουν το όνομά σου και την διεύθυνσή σου για έναν διαγωνισμό είναι ασφαλές να το κάνεις ;

Ναι: Πράσινο αυτοκόλλητο.

Όχι: Κόκκινο αυτοκόλλητο.

Γιατί

15.Τι θα μπορούσες να κάνεις για να αποφύγεις κάποιον πιθανό κίνδυνο(π.χ. υποκλοπή προσωπικών στοιχείων, βίαια παιχνίδια) στο Ίντερνετ;

Παράρτημα 4- Οδηγός συνέντευξης Γονέων

Ερωτηματολόγιο Γονέων

Κωδικός γονέα: _____

Στοιχεία Συμμετέχοντα

1. Συμμετέχων:

Μητέρα

Πατέρας

2. Τόπος διαμονής

3. Ηλικία μητέρας:

Κάτω από 20

20-30

31-40

41-50

51-60

Πάνω από 60 ετών

4. Ηλικία πατέρα:

Κάτω από 20

20-30

31-40

41-50

51-60

πάνω από 60

5. Μορφωτικό επίπεδο μητέρας:

Λιγότερο από 6 χρόνια εκπαίδευσης

Απόφοιτη Δημοτικού

Απόφοιτη Γυμνασίου

Απόφοιτη Λυκείου

Απόφοιτη ΤΕΙ

Απόφοιτη ΑΕΙ/ΑΤΕΙ

Μεταπτυχιακές Σπουδές

Διδακτορικές Σπουδές

6. Μορφωτικό επίπεδο πατέρα:

Λιγότερο από 6 χρόνια εκπαίδευσης

Απόφοιτος Δημοτικού

Απόφοιτος Γυμνασίου

Απόφοιτος Λυκείου

Απόφοιτος ΤΕΙ

Απόφοιτος ΑΕΙ/ΑΤΕΙ

Μεταπτυχιακές Σπουδές

Διδακτορικές Σπουδές

7. Φύλο παιδιού

Κορίτσι

Αγόρι

8. Ημερομηνία Γέννησης παιδιού

9. **Πώς παρακολουθείτε** τις δραστηριότητες του παιδιού σας στο διαδίκτυο;

- μέσω γονικού ελέγχου
- μέσω συστήματος φιλτραρίσματος
- άλλο: _____
- Δεν τις παρακολουθώ

10. **Επιτρέπετε** στο παιδί σας να έχει **πρόσβαση στο Ίντερνετ**; (πχ. You tube, Tik Tok, παιχνίδια);

- ναι
- όχι
- μόνο με επίβλεψη

11. Μιλάτε στο παιδί σας για την **ασφάλεια** στο διαδίκτυο;

- Ναι
- Όχι

12. **Αν ναι**, πόσο συχνά;

- πολύ συχνά
- συχνά
- μερικές φορές
- σπάνια
- καθόλου

13. Ποιοι πιστεύετε ότι είναι οι **πιθανοί κίνδυνοι** από τη χρήση του Διαδικτύου για το παιδί σας;

- εθισμός
- αποξένωση
- υποκλοπή προσωπικών στοιχείων
- βίαιο περιεχόμενο
- παιδική πορνογραφία
- βίαια παιχνίδια που επιφέρουν επιβλαβείς συμπεριφορές
- εκφοβισμός
- άλλο: _____
- Δεν υπάρχουν κίνδυνοι

14. **Έχετε παρακολουθήσει σεμινάρια** ή έχετε λάβει οδηγίες σχετικά με την ασφαλή

πλοήγηση των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας στο Διαδίκτυο;

- ναι
- όχι

15. **Πώς εξηγείτε** στο παιδί σας την **ασφαλή πλοήγηση** στο Διαδίκτυο;

- μέσω κοινής χρήσης του Διαδικτύου
- μέσω ενημέρωσης των κινδύνων του Διαδικτύου
- άλλο: _____

16. Πόσο σίγουροι αισθάνεστε για την **ικανότητά σας να καθοδηγήσετε το παιδί** σας, ώστε να διαχειρίζεται το διαδίκτυο με ασφαλή τρόπο;

- απόλυτα σίγουρος/η
- αρκετά σίγουρος/η

